

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENÉ VICTOR, HOOFDREDACTEUR
E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENÉ VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

IS HET RECHT EEN GEINSTITUTIONALISEERD SCHANDAAL ?

Rede uitgesproken door de heer A. ROEVENS, eerste-voorzitter van het Hof van Beroep te Antwerpen op 26 september 1975, naar aanleiding van de opening van het Academiejear van het Provinciaal Hoger Instituut voor bestuurswetenschappen

Ziedaar een vraag van een m.i. ongehoorde brutaliteit en nog wel vanwege een beroepsmagistraat die al meer dan 30 jaar aan dit gepresumeerd schandaal zou meewerken.

Ten einde overtrokken verwachtingen de pas af te snijden, wil ik eerst iets zeggen over de oorsprong van deze toespraak ; daardoor wordt duidelijk welke bedoeling zij heeft, en vooral welke niet.

Op een ogenblik dat de rol van het recht, van het gerecht en van de jurist — gelijk zovele andere zaken — wordt gecontesteerd, is het nodig zoals professor Van Gerven in zijn werk *Het beleid van de rechter* het uitdrukt, dat de jurist gaat nadenken over zijn eigen activiteit. De Duitse auteur Larenz noemt zulks treffend : "Reflexion auf eigenes Tun" (geciteerd door Van Gerven, p. 23).

Wij lazten dit jaar in het maartnummer van het sociaal tijdschrift *De gids op maatschappelijk gebied* hoe de laatste tijd een reeks individuele schandalen een slijkspoor trekken door de relatie politiek - bedrijfsleven, maar dat sommige persorganen keurig voorbijgekeken hebben aan ingebouwde, geïnstitutionaliseerde schandalen. Wij lazten ook bij de criminoloog De Batselier in zijn werkje *Impasse* dat de sociaal-politieke organisaties van het westen patronen zijn van geofficialiseerd delinquent gedrag en dit terwijl de mens (de mens van de toekomst, zegt De Batselier) opteert voor vreugde, vrede en vrijheid. In het Jezuïetentijdschrift *Streven* (1971, 943-944), schrijft dezelfde auteur m.b.t. de beangstigende vraag : "Gaan wij te ver als wij ook het gerecht in zeker opzicht een criminele instelling noemen ?" letterlijk : "Natuurlijk kan men denken aan de slachtoffers van gerechtelijke dwalingen. Maar er is meer : het voor een groot deel nog geldende strafrecht berust op een foutieve basis : de rechtsdienaars zijn niet voldoende gevormd in de

menswetenschappen : veroordeling en bestraffing steunen op en bevorderen mythevorming ; het gevangeniswezen zet het vervreemdingsproces verder en is aansprakelijk voor het grote recidivecijfer, waarbij noch het individu, noch de gemeenschap baat vindt ; de gezinnen van de gedetineerden worden slachtoffers, zowell moreel als materieel. Maar misschien kunnen we met De Greeff hopen : "Rien ne dit que la justice ne sortira jamais de la pré-histoire !"

Zoals in *Verdict* van Cayatte, het gerecht gezien wordt als een karikatuur van de gerechtigheid en als het erfdeel van zekere geprivilegieerde klassen (zie *Volksgazet*, 4 april 1975) leek het mij dat dergelijke teksten — gezwezen dan nog van de films, — een goede aanleiding geven om ons te bezinnen op de noodzaak van het rechtsbestel en de gevolgen van dien.

Als ik in dit midden van geschoolde juristen en van studenten die op het punt staan de vuurdoop van het recht te ontvangen, met aan het werk van Hermesdorf, *Schets der uitwendige geschiedenis van het Romeins recht*, ontleende bewoordingen poneer dat we hic et nunc in een georganiseerde maatschappij leven, of zouden moeten leven, en de factor recht daarvan een essentieel bestanddeel uitmaakt, of zou moeten uitmaken, geloof ik niet dat, aldus gesteld, deze feitelijke vaststelling aanleiding tot kritiek geven kan. Maar onmiddellijk rijzen wel kapitale en kritieke vragen : bv. of deze maatschappij "goed" georganiseerd is en of ons "recht" niet vatbaar is voor "rechtsverfijning". En zo komt men ook tot de vraag, die wij hier slechts even aanraken : "Wat is recht, überhaupt ?". Dat wil zeggen, anders uitgedrukt : "Wat zijn de rechtsverschijnselen ?"

Hierop moet de rechtswetenschap dan trachten een antwoord te vinden. In zijn bijdrage tot het ge-

zamenlijk werk *Scientia* constateert Kisch dat het recht, zo niet uitsluitend dan toch voor een belangrijk deel een zaak is van emotioneel denken. Een zelfde verschijnsel zal door de een bestempeld worden tot recht, door een ander tot onrecht, zonder dat een logische redenering tot eenheid van oordeel kan leiden. Kennelijk wordt het rechtsoordeel door een individuele emotie bepaald. Maar dan is ook een algemeen bevredigende definitie van het recht evenmin te vinden als een algemeen bevredigende definitie van het schone of het goede.

Daarmede is echter niet gezegd dat geen kenmerken van het recht aan te wijzen zijn. Voor zover het recht óók zaak van logisch denken is, kunnen wij bouwstoffen aandragen voor een begripsbepaling — al zou het huis der definitie niet kunnen worden voltooid. Bij wijze van voorbeeld zou men met Hermesdorf kunnen zeggen: het recht is het geheel van gedrageregelingen ten doel hebbend de ordening ener bepaalde samenleving, vastgesteld door het bevoegd gezag of als ordenende gezagsregel voor een bepaalde samenleving erkend.

Een woord nu over de maatschappij, over de samenleving van mensen. Zo benaderen wij het juristen zo bekend gezegde: *Ubi societas, ibi ius*.

Wij zijn het eens met Gurvitch waar hij het heeft over het onderscheid tussen maatschappij en Staat (*Essai de sociologie*, p. 60) en over het feit dat zowel de maatschappij als de Staat "functionele" en geen "superfunctionele" vormen van een georganiseerde samenleving zijn. Aldus ook de bekende filosoof Jacques Maritain in zijn boek *Man and the State* (in het Nederlands vertaald onder de titel *Mens en Staat*, voetnoot op p. 37): "De tijdruimtelijke wereld moet men trachten te ordenen om ze voor een menswaardige samenhangigheid geschikt te maken".

Wij wensen hier geen geleerd betoog te houden om in allerlei nuancerings het onderscheid te maken tussen de begrippen "Gemeenschap - Maatschappij - Staat - Politieke maatschappij - enz...". Veeleer vestigen wij de aandacht op de stellingen die Jacques Maritain ontwikkelt: "Het algemeen welzijn van de maatschappij vereist een netwerk van gezag en macht in het politiek bestel en daarom ook een speciale instantie die met de hoogste macht bekleed is om over recht en wet te waken. De staat vormt deze hoogste politieke macht. Hij is een deel van de politieke maatschappij en als zodanig ondergeschikt; hij is er ten dienste van het algemeen welzijn. Het algemeen welzijn van de samenleving is het einddoel van de Staat en dit gaat het onmiddellijk doel van de Staat, de handhaving van de openbare orde, te boven".

Ik meen nu te mogen constateren, eensdeels, dat in de huidige niets ontziende maatschappijcontestatie zelfs het recht en/of het gerecht qualitate qua geschandvlekt wordt als criminogeen, anderdeels, dat ernstige vakgeleerden de mening toegedaan blij-

ven dat, met het oog op het algemeen welzijn in de menselijke samenleving als georganiseerde maatschappij, het recht ongestoord zijn blijvende toepassing moet kunnen vinden. Gegeven zijnde dat het recht een onmisbare factor is in onze moderne georganiseerde samenleving, die wij de Staat noemen, dienen zij, die voor de toepassing van dat recht moeten zorgen, ervoor te waken dat het niet ontaardt, maar dan dient ook de gemeenschap, in haar hoogste politieke vertegenwoordiging, er toch zeker ook voor te zorgen dat de gerechtsdienaars hun taak op behoorlijke wijze kunnen vervullen.

Het recht ontaardt indien het slechts uiting is van macht. Het (ge)recht ontaardt indien het tot klasse(ge)recht verwordt.

Recht en Macht

In zijn tweedelig werk over *Sociale Wijsbegeerte* heeft prof. Flattel mooie bladzijden geschreven over het karakter van het recht en ik kan de bekoring niet weerstaan een enkel passage voor te lezen (p. 18): "Het recht bevestigt en versterkt de uiterlijke betrekkingen tussen de personen en bevordert in dit respectvol afstand scheppen tegelijk de personale toewending. De rechtsinstitutie is aldus een symbool van de liefde. Zoals het symbolische teken zijn inhoud uitlevert en tevens versluiert, zo verenigt het recht terwijl het afstand schept, en het schept afstand terwijl het verenigt. Het bezit daarvoor noodzakelijkerwijze een negatief en positief aspect die moeten van elkaar gescheiden kunnen worden. De rechtsverhouding bestaat in een dialectiek van afstand nemen en toenaderen, maar zo, dat het negatieve van het afstand nemen het positieve van de toenadering mede fundeert".

Het recht kan genoemd worden "het minimum van de liefde". Tegenover "recht" wordt weleens geplaatst "macht" in de zin van bruto geweld, fysisch overwicht, dat de materialistische rechtsopvatting karakteriseert waar het recht van de sterkste geldt.

Macht is dan de tegenstelling van het recht in de ware zedelijke betekenis van dit woord. Toch mag men soms zedelijke waarde en hoogheid aan macht toeschrijven, maar dan alleen wanneer ze door de wettelijke overheid gebruikt wordt als middel ter handhaving van recht en orde. Zo gezien is zij voor de menselijke samenleving onmisbaar (*Kath. Enc.*, 2e dr., 1953, *Macht*).

Ten slotte nog dit: het recht toont zich onmisbaar omdat de ene mens voor de andere een wolf is, wat de wijsgeer Hobbes uitlegt als volgt: ieder mens is volgens de wet van de natuur voor de evenmens een begrenzing van zijn vrijheid en een hindernis, die hem in de weg staat bij de bevrediging van zijn begeerten; daarom is de mens noodzakelijk de vijand van zijn medemens: *homo homini lupus*.

Alleen de gemeenschappelijke macht kan aan de voortdurende onderlinge strijd een einde maken. Zij wordt in het leven geroepen door de overeenkomst om een of een aantal personen te gehoorzamen. Ieder staat zijn rechten af op voorwaarde dat ieder ander dit ook doet.

Klassegerecht

Indien het recht ontaardt, als het slechts uiting is van macht, dan zie ik ook het (ge)recht ontaarden als het tot klasse(ge)recht verwordt.

Hier wil ik van meetaf aan de aandacht vestigen op het bijzonder interessant artikel van de huidige Belgische minister van Justitie, in het Dominikanertijdschrift *Kultuurleven*, januari 1975, dat volgens mij niet voldoende de aandacht kreeg, dat het nochtans ruimschoots verdiende.

Minister Van der Poorten begint zijn betoog met de duidelijke vraagstelling: "Er wordt door sommige mensen beweerd dat er in ons land een klassejustitie bestaat. Is dit juist? Eerst zou moeten bepaald worden wat daarmee wordt bedoeld. Wil dat zeggen dat rechters uitsluitend tot een bepaalde klasse behoren of bedoelt men daarmee dat Justitie enkel voor een bepaalde klasse toegankelijk is, of nog dat uitspraken steeds in het voordeel van een bepaalde stand plaatsvinden of dat alleen bepaalde groepen het voorwerp van vervolgingen uitmaken ter uitsluiting van anderen? Zoveel vragen of stellingen die blijk geven van het tekort aan voorlichting of zelfs van een opzettelijk verkeerde voorstelling van de feiten".

Terecht wijst hij erop dat het totaal onwaar is dat de leden van de rechterlijke macht uit één klasse gerecruteerd worden; integendeel, alles wordt in het werk gesteld om deze recrutering zo ruim mogelijk te maken.

In dit verband zij ook verwezen naar het artikel "La rencontre du citoyen et de la justice pénale" van de procureur des Konings te Brussel J.M. Piret in de *Revue de Droit Pénal et de Criminologie*, mei 1975. "Si les juges échappent généralement au soupçon de vénalité — aldus deze eminente kenner van het strafrecht — encore est-il parfois fait grief d'être trop rarement issus des classes laborieuses¹, lacune partagée d'ailleurs avec l'ensemble des diplômés d'universités, et qui ne peut guère être comblée que par les progrès de la démocratisation des études. En attendant, il incombe aux magistrats d'être conscients d'appartenir à un milieu privilégié sinon par la fortune, au moins par la culture en non par

la sécurité de l'emploi, et de consentir l'effort nécessaire pour s'informer de la situation, de la mentalité et des options de l'ensemble de leurs concitoyens".

Ik geloof dat geen enkele twijfel gewettigd is: waar voldaan is aan de wettelijke vereisten voor de benoembaarheid, is de afkomst uit de zg. lagere klassen geen hinderpaal en zal een ieder naar zijn eigen merites worden beoordeeld en misschien benoemd.

Op de vraag of de uitspraken steeds in het voordeel van een bepaalde klasse zijn, luidt het antwoord van de minister natuurlijk beslist authentiek. Het tegenovergestelde durven te beweren stoelt op geen enkele grond en zulke bewering werd overigens door niemand bewezen.

Tegenover een marxistische benadering van een Leuvense studie- en actiegroep die de scheiding van machten als schijnbaar² en de onafhankelijkheid van de rechters als leugenachtig bestempelt reageert de minister in kordate bewoordingen, die niet voor enige interpretatie vatbaar zijn: "Wij mogen er juist prat op gaan dat in ons land de rechters nog totaal onafhankelijk zijn, zowel tegenover de regering, als tegenover de partijen en om 't even welke drukingsgroepen". En verder: "Het is deze onafhankelijkheid die sommigen overigens zo geweldig dwars zit dat ze alles in het werk willen stellen om de rechterlijke instellingen te niet te doen".

Hoe in onze huidige staatswetgeving het principe van de scheiding van machten juist moet worden begrepen, kunnen mijn meergeleerde collega's best uiteenzetten. Maar zelfs toegegeven dat de traditionele machten, zo ze alleszins onderscheiden zijn, niet totaal gescheiden zijn, dan nog moet men niet de schijn verwekken en klakkeloos beweren dat één der machten — en bedoeld wordt dan de rechterlijke macht — beïnvloed zou worden door of ondergeschikt zijn aan de andere machten en meer bepaald de uitvoerende macht, in de zin dat haar uitspraken niet in volle vrijheid geveld zouden kunnen worden. Wij durven hier gerust te bevestigen — en de aanwezige magistraten zullen dit zonder twijfel beamen: het feit in volledige vrijheid zonder aanzien des persoons vonnis te vellen verschaft een grote verantwoordingsvreugde.

In een bijdrage van de advocaat-generaal Ernest Krings, verschenen in het boek gewijd aan de

¹ Deze bewering vinden we terug in een ander artikel verschenen in het themanummer van *Kultuurleven*, p. 33: de rechters worden nog hoofdzakelijk gerecruteerd uit de heersende klasse...

² Maar in het niet precies als rechts bekend staande tijdschrift *De Nieuwe Maand* schrijft Guy Michel (mei 1973, p. 243): "De onafhankelijkheid van de rechters tegenover de uitvoerende en wetgevende macht en de daaraan gekoppelde onschendbaarheid van de magistratuur, leiden er fataal toe dat de magistratuur niet meer geneigd is zich terdege in te spannen om een snelle en een efficiënte rechtsbedeling te verwezenlijken: aanslepen van geschillen, het verstrekken van gemakkelijks oplossingen zijn frequent..."

oud-minister van Justitie Piet Vermeulen wordt er terecht aan herinnerd dat hoe omstreden ook het begrip van de scheiding van de machten mag zijn dit begrip in een democratische staat geen ijdel woord mag zijn.

De minister van Justitie mag zich onder geen enkel voorwendsel inmengen in de eigenlijke werking van de rechterlijke macht, ook al wordt hij op de hoogte gehouden van alle belangrijke initiatieven die in de schoot van de parketten worden genomen en hijzelf gebiedend kan optreden wanneer hij een nalatigheid vaststelt.

Maken bepaalde groepen van personen alleen het voorwerp uit van vervolgingen? Het zou bedenkelijk zijn indien onderscheid gemaakt werd naargelang van de herkomst, de welstand of welk ander persoonlijk kenmerk ook van de beklagde. Met klem en terecht verwerpt de minister de aantijging dat alleen bepaalde groepen, met uitsluiting van andere, steeds het voorwerp van vervolgingen zouden uitmaken.

De beschuldiging tenslotte dat de justitie een klassegerecht zou zijn is niet te verantwoorden. "De rechters — aldus de minister — zijn door de wetten gebonden en hebben tot allereerste plicht de wetten te eerbiedigen en te doen eerbiedigen. Het is volstrekt noodzakelijk dat de rechters zich aan de wetten en regels, die de gemeenschap beheersen, onderwerpen, zelfs indien zij persoonlijk andere regels wenselijk achten. De rechters zijn er niet om aan de vraag van omwenteling van sommigen te voldoen".

Het algemeen besluit luidt: de rechters mogen niet verantwoordelijk gesteld worden voor de inhoud van de wetten, en hun uitspraken, voor zover ze met die wetten in overeenstemming zijn, blijven dan ook buiten kijf en er is geen sprake van klassegerecht.

Om alle misverstanden uit de weg te ruimen zou ik nog een bladzijde in herinnering willen brengen uit het werk van Pompe, *Het nieuwe tijdperk van het recht*, verschenen in 1945, nu dertig jaar geleden: "Het zou verwondering moeten wekken, als het heersend economisch stelsel, het kapitalisme, het stelsel van het ongebonden streven naar in geld uitgedrukte winst, dus het stelsel van ongeregelde hebzucht en vooral geldzucht, geen sporen in het recht had gelaten, zelfs aan het recht niet een bepaalde kapitalistische stempel had opgedrukt". Na enkele aanduidingen van die kapitalistische invloed in het burgerlijk recht en in het strafrecht, vervolgt hij: "Uit het voorgaande mag men niet de gevolgtrekking maken, dat in ons land klassen-justitie zou heersen. In onze wetgeving waar het volk sinds jaren een overwegende invloed heeft, en waarbij eveneens sinds jaren naast het democratische ook het sociale element krachtig werkt, is bewuste klasse-

justitie moeilijk aan te nemen. En onze rechterlijke macht staat zedelijk zo hoog, dat het verwijt van bewuste klassen-justitie ook daar bezwaarlijk stand kan houden. Men zou van onbewuste klassen-justitie kunnen spreken, maar daarmee verliest deze betiteling haar hatelijke klank. De aangewezen verschijnselen zijn niet het werk van afzonderlijke personen, maar van een maatschappelijk stelsel en een in de maatschappij overheersende geest".

Uiteindelijk vermeld ik nog dat verder in zijn studie Pompe tegenover de kapitalistische trekken in het recht naar een nieuw opkomend recht verwijst³.

Wellicht is het hier de plaats om nog iets te zeggen over problemen van personen met wie ik dagelijks in contact kom: magistraten, advocaten en griffiers. Onlangs hoorde ik in een T.V.-uitzending de Vlaamse auteur Fred. Germonprez, schrijver van het boek *De Magistraat*, bevestigen dat de magistratenwereld een tamelijk gesloten wereld zou zijn, waarin men zelden doordringt. Onmiddellijk zou ik willen antwoorden: niet meer of niet minder dan de wereld van een ander gediplomeerd milieu; alleen is het aantal magistraten betrekkelijk gering, zodat de ontmoetingen op het menselijk vlak dan ook uiteraard minder talrijk zullen zijn dan met, laten we maar zeggen, de dokterswereld.

In het boek van Germonprez hoort men een magistraat mediteren: "Ik ben altijd een ambitieus man geweest en de magistratuur leek mij een uitgelezen gebied waar ik mijn machtshonger kon verzadigen. Niet de dorst naar rechtvaardigheid was het determinerend element om de carrière van magistraat te kiezen maar wel mijn hoogmoed. Ik wilde iets worden in de maatschappij en gezag verwerven. In feite ben ik altijd een gefrustreerde geweest die zijn minderwaardigheid zocht af te reageren op hen, die ik vereenzelvigde als behorend tot de clan van Armand de Brouwer".

Het moet ons niet verwonderen dat die zelfde magistraat, na zulk een beeld van zichzelf te hebben gegeven, in een andere passage bekend: "Het verbaast de oningewijden misschien welke vijandschap er kan heersen onder de leden van de magistratuur. Men verheft ons op een piëdestal en schrijft ons allerlei benijdenswaardige deugden toe, die we echter in werkelijkheid niet meer bezitten dan de ambtenaren in andere achtenswaardige instellingen".

Indien onze literatuurmensen al de ondeugden toeschrijven aan de rechters, dan verbaast het ons ook niet dat onder hen, Gerard de Xivry, zijn boek

³ Verg. ook het in *De Nieuwe Maand*, juni 1973, verschenen artikel van Lieven Dupont, "De toekomst van ons strafrechtverleden", dat een kritische kijk werpt op het strafrecht en zijn, volgens de schrijver, maatschappijbevestigend karakter.

dooideenvoudig de titel heeft gegeven: *Stenigt de rechter*. Toch begint dit laatste boek veel milder. De eerste zin luidt immers: "De twee bijzitters, Rechters Gobin en Plasschaert, geeuwden...", wat doet denken aan de knikkebollende rechter waar Plato het eens over had. Gelukkig maar dat de flap van dat boek vermeldt dat de wereld van de magistratuur ook onderworpen is aan 's mensen tekortkomingen...

Gaan wij nu daartegenover het beeld ophangen van een fel geïdealiseerde magistratuur? Dat is geenszins mijn bedoeling en de hierboven aangehaalde citaten hadden geen andere bedoeling dan een kleine *captatio benevolentiae* te zijn voor een ernstig probleem: namelijk de aanwerving van de magistraten.

Ik weet niet tot welke conclusies de werkgroep samengesteld voor "de studie van de problemen inzake vorming, recrutering, bevordering en permanente vorming van magistraten", zal komen. Wij geven vertrouwen aan de leden van deze werkgroep, onder het voorzitterschap van de heer E. Krings, advocaat-generaal bij het Hof van Cassatie, gewezen koninklijke commissaris voor de Gerechtelijke Hervorming. Maar dit moet mij van het hart — en zonder terug te grijpen naar een onverkwikkelijke polemiek, die zich in een recent verleden ontspon tussen eminente juristen: in de kiese taak van elke benoeming, op welk niveau dan ook, en aangenomen dat men ervoor wil zorgen "dat in het magistratenkorps een zo breed mogelijke waaier van meningen vertegenwoordigd is", dat men bovendien toch, meer dan ooit, buiten het vanzelfsprekend aandacht schenken aan het bekwaamheidscriterium, erop lette dat de benoemde een gave persoonlijkheid zij, die ook als evenwichtige mens het gebouw van de justitie helpt voltooien! Het evenwicht van de "kleuren" is hier niet het voornaamste. Ook wege de minister van Justitie zorgvuldig de adviezen af, die hem ten deze verstrekt worden, en die niet mogen worden ingegeven door vriendjespolitiek, in de enge zin van het woord of erger nog, door een "do, ut des". En wie adviseert de adviseurs? Zouden voor de ministeriële kabinetten geen emeriti magistraten gevonden kunnen worden, die als onbaatzuchtige personen met een grote ondervinding van mensen en zaken, de persoonlijke dossiers van de kandidaten nog eens een laatste maal doornemen, voordat iemand ter benoeming voorgesteld wordt?

Het is mijn vurige hoop dat de magistratuur van verrassende benoemingen gespaard blijve en het is mijn blijdschap dat de minister van Justitie, wetende aan welke verleidingen men hem blootstelt, de sterkte vindt de meest voortreffelijke kandidaat te benoemen. Hij mag ervan verzekerd zijn dat onze magistraten, wanneer zij hem voorstellingen tot benoeming doorzenden, met de meeste ernst en kriti-

sche bezinning zich over het probleem buigen en slechts een bepaalde volgorde geven aan hun kandidaten na een rijp en terdege verantwoord beraad.

Een woord ook over de griffiers.

In art. 266 Ger.W. staat als tweede vereiste om tot hoofdgriffier van het hof van beroep of van het arbeidshof te worden benoemd dat men doctor in de rechten moet zijn, maar bij de Wet van 10 januari 1975 (*B.St.* 16 januari 1975) wordt, "bij wijze van tijdelijke maatregel", een artikel 266*bis* ingevoegd luidende: "In afwijking van de bepalingen van artikel 266 kan de Koning, voor de eerste benoemingen tot hoofdgriffier van de hoven van beroep en van de arbeidshoven van Antwerpen en Bergen, de personen benoemen die 35 jaar oud zijn en die, respectievelijk, vijf jaar het ambt van griffier bij een hof van beroep of, sedert 1 november 1970, het ambt van griffier bij een arbeidshof hebben uitgeoefend". Uit deze teksten mag men afleiden dat geen geschikte kandidaten in het bezit waren van het diploma van doctor of licentiaat in de rechten om tot hoofdgriffier te kunnen worden benoemd bij de nieuw opgerichte Hoven van Antwerpen en Bergen en ik vraag mij ernstig af of in de toekomst het mogelijk zal wezen eenvoudigweg opnieuw toepassing te maken van art. 266. Gelukkig maar dat wij in afwachting toch over een aantal zeer valabele griffiers met nuttig opgedane ervaring beschikken derwijze dat de wetgever de nodige afwijkingen kan blijven hernieuwen. Wat ik mij echter wel durf afvragen is, of, in de nabije toekomst en na de nodige overgangsbepalingen wel te verstaan, ter benoeming tot het ambt van griffier in tegenstelling tot het griffiepersoneel, aan welke rechtbank of hof dan ook, het niet wenselijk zou zijn steeds het diploma van doctor of licentiaat in de rechten te vereisen.

Ik zie daarin vele voordelen. Een aantal jonge universitair gediplomeerden zou hier een nieuw en behoorlijk te vergoeden werkterrein vinden of althans er meer toe aangezet worden. Maar vooral de beschouwing dat de griffiers in hoofdzaak de naaste medewerkers van de magistraten zijn en derhalve het rechtsleven van zeer nabij volgen en kennen, brengt mij de overtuiging bij dat uit hun midden dan ook goede kandidaten voor het ambt van rechter zouden kunnen aantreden. Psychologisch gezien lijkt mij door het feit dat zij, als universitair, samen met andere toekomstige magistraten en advocaten college hebben gelopen, eveneens de dialoog vergemakkelijkt, en dit zowel op intellectueel als op sociologisch vlak.

De Engelse wijsgeer Thomas Hobbes beschreef in zijn bekend werk *Leviathan*, verschenen in het jaar 1651, de eigenschappen die een goed rechter zou moeten hebben. Niet beschikkende, noch over de

Engelse uitgave, noch over de Nederlandse vertaling die in 1667 te Amsterdam bij Jacobus Wagenaar verscheen, zie ik mij genoodzaakt deze passage uit de onlangs verschenen Franse vertaling van Tricaud te cietren: "Les qualités qui font un bon juge, c'est-à-dire un bon interprète des lois (118) sont, premièrement, une compréhension correcte de la principale loi de nature, qui est l'équité (119); cette compréhension ne dépendant pas de la lecture de ce qu'ont écrit les autres (120), mais de la bonne qualité de la raison naturelle (121) et de la réflexion de chacun, sera présumée se trouver surtout chez ceux qui ont le plus de loisir et de propension à réfléchir sur ce sujet (122). Deuxièmement, le dédain des richesses superflues et de l'avancement de sa carrière (123). Troisièmement, l'aptitude à se dépouiller, lorsqu'il jugera, de toute crainte, colère, haine, affection ou pitié. En quatrième et dernier lieu, la patience d'écouter, une attention vigilante lorsqu'il écouterait, et la mémoire nécessaire pour retenir, digérer et appliquer ce qu'il aura entendu".

Ik zou, na over magistraten en griffiers te hebben gesproken ook verdiende beschouwingen moeten wijden aan een beroep dat mij zeer nauw aan het hart ligt: de advocatuur. Maar schroom en het gebrek aan tijd laten mij dat niet toe. Wel zou ik hier kunnen verwijzen naar de in het *Rechtskundig Weekblad* van 16 mei 1974 opgenomen redevoering van minister Van der Poorten, onder de titel "Be-

schouwingen over advocatuur en magistratuur". Ook breng ik graag hulde aan de moed van die 85 advocaten die volgens Amnesty International, op dit ogenblik en om louter politieke redenen, zouden gevangen zitten. Maar ik ga, om deze toespraak te besluiten, een passage voorlezen uit het werk van de Italiaanse advocaat P. Calamandrei, *Lof der rechters*. Hij schrijft — en ik geef hem dan hier het laatste woord: — "Een oud rechter, die voelde dat hij ging sterven, bad met een zuiver geweten op zijn bed: — Heer, bij mijn dood zou ik zeker willen weten, dat allen, die ik veroordeeld heb vóór mij gestorven zijn: want ik kan de gedachte niet verdragen in de gevangenschappen dezer wereld, menselijke straffen verdurend, diegenen achter te laten, die er op mijn bevel zijn opgesloten. Ik zou, o Heer, wanneer ik voor Uw oordeel zal verschijnen, hun zielen daar in de nabijheid willen vinden om mij te zeggen, dat zij weten, dat ik hen oordeelde volgens gerechtigheid, volgens wat wij mensen gerechtigheid noemen; en zo ik voor een van hen onrechtvaardig geweest ben, dan zou ik zijn ziel nog meer dan de andere verlangen te ontmoeten, om vergiffenis te vragen en te zeggen, dat ik bij het oordelen geen enkele maal heb vergeten een armzalig menselijk wezen te zijn aan dwaling onderworpen, en geen enkele maal bij dit veroordelen de onrust van mijn geweten heb kunnen onderdrukken, huiverend tegenover een ambt, dat in laatste instantie slechts U toekomt, o Heer".

VERTICALE PRIJSBINDING IN EUROPEES PERSPECTIEF

Aan het verschijnsel van de verticale prijsbinding van merkartikelen zijn in de Belgische rechtswetgeving nu reeds enkele decennia geleden twee belangrijke werken gewijd nl. dat van M. Hoornaert, *La politique des prix imposés*, verschenen in 1939 en dat van J. Limpens, *Prijshandhaving buiten contract bij verkoop van merkartikelen*, dat in 1943 verscheen. Beide auteurs was het erom te doen een nieuwe privaatrechtelijke grondslag (bij Hoornaert: het recht van de fabrikant op zijn handels- of nijverheidszaak; bij Limpens: het merkrecht van de fabrikant) uit te bouwen voor de handhaving van de verticale prijsbinding tegenover derden. Hoewel rechtsvergelijkende beschouwingen in die werken, vooral dan in dat van Limpens, niet ontbraken, waren het toch essentieel op het nationale recht gerichte studies. De dertig jaar na het werk van Limpens gepubliceerde studie van Kruithof, waarmee de auteur te Gent de graad van geaggregeerde voor het Hoger Onderwijs heeft behaald, heeft een ander opzet en draagt meteen de sporen zowel van de gewijzigde sociaal-economische en juridische context waarin

het verschijnsel van de verticale prijsbinding nu dient te worden gesitueerd als van de ontwikkeling die de rechtsvergelijkende methode, waarvan zijn leermeester Limpens, in België, sinds jaren de gezagvolle promotor is, heeft bereikt¹.

Het gaat inderdaad om een systematisch doorgevoerde vergelijkende (en kritische) studie waarmee "een zo objectief mogelijke analyse van de juridische reglementering van de verticale prijsbinding" binnen het gebied van de E.E.G. (in haar oorspronkelijke samenstelling) wordt nagestreefd.

Hoewel dit inzicht in ons land slechts moeizaam doorsijpelt, is het toch zo dat de problematiek rond de verticale prijsbinding — in Europees perspectief — niet langer exclusief of zelfs noodzakelijk in het vlak van het privaatrecht ligt maar wel in dat van het sociaal-economisch recht, meer bepaald in dat van het kartelrecht waardoor het bestaansrecht zelf van de verticale prijsbinding als mede-

¹ R. KRUIHOF, *De verticale prijsbinding van merkartikelen*, met woord vooraf van J. Limpens, Brussel, Interuniversitair Centrum voor Rechtsvergelijking, 1973, XXIII + 906 p.

dingsbeperking op min of meer ingrijpende wijze ter discussie wordt gesteld. Dit heeft Kruithof ertoe gebracht, naast het gedeelte van zijn studie dat hoofdzakelijk gewijd is aan de traditionele privaatrechtelijke problematiek i.v.m. de verticale prijsbinding (als object van rechtsvergelijking op zichzelf reeds complex genoeg!) ook nog een bijna even uitgebreid deel van zijn werk aan de voor de verticale prijsbinding relevante reglementeringen van het economisch (publiek) recht (hoofdzakelijk het kartelrecht en ook — in mindere mate — de prijzenwetgeving) daarin begrepen het communautaire recht te wijden, waarbij nog dient te worden opgemerkt dat de auteur het voorwerp van zijn studie ruim opvat en er ook de — hoofdzakelijk kartelrechtelijke — reglementering betreffende individuele en collectieve leveringsweigering (boycot) in opneemt. De opbouw van het werk verloopt nochtans niet volgens deze dichotomie maar wel volgens een schema waarin aan de vergelijkende studie van het toepasselijk nationaal recht der Lid-Staten in al zijn aspecten het eerste en veruit omvangrijkste deel wordt besteed terwijl een tweede ietwat korter deel aan het communautaire recht is gewijd.

In zijn studie van het nationaal recht onderzoekt Kruithof achtereenvolgens voor ieder van de zes Lid-Staten telkens opnieuw volgens een uniform patroon de rechtsregeling van de verticale prijsbinding eerst in het gemene recht (contractuele en buitencontractuele aspecten) vervolgens in een aantal relevante bijzondere wetgevingen: wetgeving op de oneerlijke mededinging, kartelwetgeving, prijzenwetgeving en merkenrecht. Hij heeft er aldus de voorkeur aan gegeven voor elk van die landen een "Gesamtbild" op te hangen eerder dan een reeks partiële, telkens tot één van genoemde (soms moeilijk te isoleren) rechtsgebieden beperkte vergelijkende studies elkaar te laten opvolgen. Een voorbeeld uit het privaatrechtelijk gedeelte van het werk illustreert het nut van deze benadering. Het Duits civiel recht kent slechts een vrij restrictieve versie van de leer van de derde medeplichtigheid (vooral: Verleitung zum Vertragsbruch, Schleichbezug) als grondslag voor handhaving buiten contract van de verticale prijsbinding. Uit de studie van de Duitse wetgeving op de oneerlijke mededinging (U.W.G.) blijkt echter dat de mogelijkheden van de prijsbinder tot optreden tegen prijszonderbieders daarin belangrijk worden uitgebreid aangezien hij op grond daarvan ook derden die welbewust deelnemen aan of gewoon gebruik maken van andermans contractbreuk, kan aanspreken zodra zij op die wijze een mededingingsvoorsprong verwerven of trachten te verwerven op "prijsgetrouwe" verdelers (Vorsprungstheo-

rie).

Mede vanwege de in België nog steeds "voortwoedende" doctrinale strijd omtrent de juridische grondslag van en vooral de grenzen die aan de handhaving van de verticale prijsbinding buiten contract dienen te worden gesteld is Kruithofs vergelijkende analyse van het privaatrecht der Lid-Staten, in het bijzonder dan in zijn buitencontractuele aspecten, bijzonder boeiend.

Er kan uiteraard geen sprake van zijn in deze bespreking ook maar bij benadering een enigszins adequaat overzicht te geven van de vele door de auteur besproken jurisprudentiële en/of doctrinale constructies die in de verschillende Lid-Staten m.b.t. dit vraagstuk werden of nog worden voorgestaan. In de "Belgische" controversie blijkt Kruithof een tussenpositie in te nemen. Zoals bekend ligt de leer van het Hof van Cassatie besloten enerzijds in het arrest van 24 mei 1932, dat derde-medeplichtigheid slechts aanneemt voor zover in hoofde van de derde die rechtstreeks deelneemt aan andermans contractbreuk een bedrieglijk opzet of kwade trouw wordt vastgesteld, en anderzijds in de arresten van 17 juni 1960, 3 november 1961 en 9 november 1973, waarin de extensieve theorie die reeds het welbewust miskennen van andermans contractuele rechten onrechtmatig acht, wordt verworpen. Deze rechtspraak wordt door een aantal auteurs goedgekeurd en door anderen bestreden². Kruithof verworpt de leer van het arrest van 1932 omdat zij volgens hem eisen stelt die niet stroken met art. 1382 B.W.: voor hem is er een foutieve rechtsuitoefening en dus onrechtmatige daad wanneer de derde wist of behoorde te weten dat hij rechtstreeks deelnam aan andermans contractbreuk. De latere rechtspraak van het Hof keurt hij echter goed omdat ze volgens hem steunt op een juiste interpretatie van art. 1165 B.W. Uit Kruithofs vergelijkende studie blijkt toch wel hoe sterk de auteurs die zich niet alleen tegen het arrest van 1932 maar ook tegen de latere arresten kanten en reeds in de eenvoudige miskenning van andermans contractuele rechten een onrechtmatige handeling, zo niet een daad van oneerlijke mededinging willen zien, onder invloed staan van Franse opvattingen ter zake. In landen zoals de B.R.D. en Nederland wordt bewust miskennen van contractuele rechten of zelfs rechtstreekse deelname aan andermans contractbreuk slechts door de aanwe-

² De meest recente overzichten van rechtspraak en rechtsleer vindt men bij R. KRUIHOF, H. MOONS en C. PAULUS, "Overzicht van rechtspraak - Verbintenissen", T.P.R., 1975, 534 e.v., en bij P. VAN OMME-SLAGHE, "Examen de jurisprudence (1968 à 1973) — Les obligations", R.C.J.B., 1975, 505 e.v., die zelf de rechtspraak van het Hof van Cassatie in haar geheel (het arrest van 1932 en de latere arresten) goedkeurt, maar, ten onrechte, schijnt te menen dat Kruithof het arrest van 1932 verdedigt.

zigheid van *bijkomende omstandigheden* een onrechtmatige handeling of daad van oneerlijke mededinging.

Een zuiver civilistische behandeling van het probleem (art. 1165 versus art. 1382) waarin geen plaats zou zijn voor een afwegen van de in het geding zijnde particuliere belangen in het licht van het sociaal-economisch belang, lijkt niet tot een bevredigende oplossing te kunnen leiden. Ook Kruithof erkent, zoals reeds vóór hem, Van Gerven³, dat men aan het formuleren van een waardeoordeel niet voorbijkomt. Daarbij kan men natuurlijk verschillende richtingen uit en kunnen accenten op uiteenlopende wijze worden gelegd. Men kan het accent leggen op de eerbiediging van andermans contractueel patrimonium. Kruithofs benadering gaat — althans tot op zekere hoogte — deze richting uit. Men kan zich echter ook vragen stellen m.b.t. de legitimiteit van een bepaald gebruik van de contractsvrijheid, ook al wordt de geldigheid van bepaalde contracten in de tegenwoordige stand van ons economisch recht nog niet betwijfeld. Dit lijkt me aangewezen in het geval van mededingingsbeperkende contracten zoals exclusiviteitsovereenkomsten en verticale prijsbindingen, die, wat hun uitwerking betreft, trouwens slechts kunnen worden beoordeeld in hun samenhang met de marktorganisatie-systemen waarvan zij deel uitmaken. T.o.v. dergelijke contracten moet het marktgedrag van derden worden getoetst aan een maatstaf die beantwoordt aan de heersende opvattingen nopens de plaats van het beginsel van vrije mededinging in ons economisch recht. In deze optiek lijkt mij het arrest van 1932 — afgezien van een wellicht t.a.v. art. 1382 B.W. minder gelukkige formulering — volkomen verdedigbaar⁴.

Bij de behandeling van de contractuele aspecten van de verticale prijsbinding besteedt Kruithof nogal wat aandacht aan de civielrechtelijke leer van de (theoretische en praktische) *Lückenlosigkeit* (hiermede wordt bedoeld de contractuele verplichting van de prijsbinder te zorgen voor de waterdichtheid of geslotenheid van zijn verticale prijsregeling), die in de B.R.D. de mogelijkheid tot handhaving van de verticale prijsbinding zowel tussen de contractpartijen als t.o.v. derden beheerst. Hij wijst erop dat deze leer, waardoor trouwens het prijsbindingscontract wordt gesitueerd als onderdeel van een door de prijsbinder in het leven geroepen systeem, hoewel niet geheel onbekend

in andere Lid-Staten (waaronder België) daar toch te weinig aandacht heeft gekregen in rechtsleer en rechtspraak en zelfs soms geheel wordt genegeerd (met name in Frankrijk). Uit zijn onderzoek van het Duitse kartelrecht blijkt bovendien dat de leer ook daar een aanzienlijke rol is gaan spelen: aan een verticale prijsregeling die niet langer waterdicht is mag niet worden vastgehouden o.m. omdat zij aldus wordt geacht tot een economisch ongerechtvaardigde prijsverhoging te leiden.

Uit zijn analyse van het E.E.G.-kartelrecht blijkt bovendien dat de leer van de *Lückenlosigkeit* ook uit het oogpunt van het communautaire recht niet zonder betekenis is gebleven. Inderdaad, het is precies dit aspect van het Duits recht dat heeft geleid tot wat wel een spectaculaire weerslag van het communautaire kartelrecht mag worden genoemd op zuiver nationale individuele prijsbindingssystemen. Zoals door Kruithof wordt opgemerkt, is de verticale prijsbinding, tot nog toe essentieel op de nationale markten afgestemd. Hoewel het onmiskenbaar om mededingingsbeperkingen in de zin van art. 85 gaat heeft de Commissie het kartelverbod op *individuele verticale prijsbindingen* tussen ondernemingen binnen één Lid-Staat tot nog toe niet toepasselijk geacht omdat zij van oordeel is dat zij niet van dien aard zijn dat ze de tussenstaatse handel ongunstig zouden kunnen beïnvloeden. Deze toepassingsvoorwaarde van art. 85 is echter in volle evolutie (Arresten Vereniging van Cementhandelaren, Instituto Chemioterapico), een evolutie die zeker nog niet ten einde is (Arrest Vereniging der Belgische Behangselpapierfabrikanten van 26 november 1975 en de conclusie van de advocaat-generaal Trabucchi) en waarbij de bakens geleidelijk ten gunste van een ruimere toepassing van het communautaire recht worden verzet. Dezelfde terughoudendheid heeft de Commissie echter niet aan de dag gelegd t.o.v. clausules strekkend tot bescherming van individuele nationale verticale prijsregelingen. Zoals bekend treedt de Commissie onverbiddeijk op tegen alle mogelijke technieken tot (territoriale) afscherming van de nationale deelmarkten binnen de Gemeenschap. Export- en importverbodsclausules, export- en importprijsbindingen en andere clausules met analoge strekking tot bescherming van verticale prijsbindingen binnen één Lid-Staat hebben dan ook geen genade gevonden bij de Commissie, zoals blijkt uit de door Kruithof besproken stellingname van de Commissie in de zaak Agfa-Gevaert en uit de sinds het afsluiten van zijn werk gepubliceerde beschikking van 5 oktober 1973 in de zaak Deutsche Philips GmbH. Hij wijst op de mogelijke gevolgen hiervan — die zich trouwens daadwerkelijk hebben voorgedaan —

³ W. VAN GERVEN, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht, Algemeen deel*, 1969, p. 393.

⁴ P. EECKMAN, "Individuele verticale prijsbehandeling buiten contract na het arrest van het Hof van Cassatie van 9 november 1973 (Makro-arrest)", *R.W.*, 1973-74, 1414-1415.

voor de geldigheid van de verticale prijsbindingen naar Duits recht. De onmogelijkheid in vele gevallen (meer bepaald wat betreft in verschillende E.E.G.-landen gedistribueerde produkten) nog langer de theoretische en praktische *Lückenlosigkeit* van de prijsregeling te verzekeren, en aldus aan de nationale civielrechtelijke en kartelrechtelijke vereisten te voldoen, heeft tot het ineensinken van een groot aantal verticale prijsbindingen in de B.R.D. geleid. Deze ontwikkeling is dan ook niet vreemd geweest aan het besluit van de Duitse wetgever in 1973 de ten gunste van merkartikelen bestaande wettelijke uitzondering op het verbod van individuele verticale prijsbinding, ongedaan te maken. Aangezien, zoals door Kruithof wordt aangetoond, er aanwijzingen zijn in de rechtspraak, dat ook in België, het burgerlijk recht het vereiste van waterdichtheid van de verticale prijsbinding kent, mag wellicht worden verwacht dat de feitenrechtters met de repercussies daarop van het communautair recht erkenning zullen gaan houden in betwistingen tussen prijsbinders en prijszonderbieders.

Heel wat gemakkelijker wordt de toepassingsvoorwaarde van de ongunstige tussenstaatse beïnvloeding door de Commissie aanwezig geacht t.o.v. *collectieve verticale prijsbindingskartels* tussen ondernemingen binnen één Lid-Staat, wanneer deze gecombineerd zijn met andere mededingingsbeperkingen en ook geïmporteerde produkten het voorwerp zijn van de kartelafsprake, zoals blijkt uit de door Kruithof besproken beschikking van 30 juni 1970 betr. de Aspa-regeling (collectieve handhaving van individuele verticale prijsbindingen, gecombineerd o.m. met exclusiefverkeersregeling). Het gehele mededingingsbeperkende systeem, daarin begrepen de prijsbinding, wordt dan geacht onder het communautaire kartelverbod te vallen. Dit verschil in benadering, waarop de auteur misschien niet genoeg de nadruk legt, vindt men ook terug in latere beschikkingen van de Commissie, meer bepaald in de beschikking Vereniging van Cementhandelaren van 16 december 1971 (collectieve vaststelling van vaste prijzen, van richtprijzen en van andere verkoopvoorwaarden), in de beschikking Vereniging der Belgische Behangselpapierfabrikanten van 23 juli 1974 (collectieve binding wederverkooprijzen, resp. verbod prijskortingen te vermelden, gecombineerd met o.m. kortingsysteem over de totale omzet) en in de beschikking Haarden- en Kachelhandel van 3 juni 1975 (collectief gehandhaafde verticale prijsbinding en exclusiefverkeersregeling).

Kruithof besteedt ook aandacht aan de vraag of onder het communautair kartelverbod vallende verticale prijsbindingen in aanmerking komen voor ontheffing op grond van art. 85, lid 3. Daar in

de beschikkingen en stellingnamen van de Commissie hieromtrent slechts weinig aanduidingen voorhanden waren, heeft zijn studie op dit punt een eerder theoretisch karakter en steunt hij daarbij vooral op de "economische balans van de verticale prijsbinding" waaraan de inleiding van zijn werk is gewijd, wat hem er trouwens toe brengt de kansen dat deze mededingingsbeperkingen aan de positieve ontheffingsvoorwaarden zouden kunnen voldoen niet groot te achten. Boven genoemde, sindsdien door de Commissie gegeven beschikkingen, waarin voor collectieve prijsregelingen telkens ontheffing wordt geweigerd, bevestigen dat die kansen — in elk geval voor dit soort prijsbindingen — inderdaad gering zijn. In de beschikking van 23 juli 1974 (Behangselpapier) heet het o.m. dat de verbruikers uit het kartel "niet alleen geen profijt trekken, maar integendeel daarvan nadeel ondervinden" (afwezigheid van tweede ontheffingsvoorwaarde) omdat het erop gericht is het prijspeil voor behang in België "op kunstmatige wijze hoog te houden". Wel aarzel ik de auteur zonder enig voorbehoud te volgen in zijn beschouwingen omtrent de condities waarin aan de vierde ontheffingsvoorwaarde zal zijn voldaan (het kartel mag aan de ondernemingen niet de mogelijkheid geven "voor een wezenlijk deel van de betrokken produkten de mededinging uit te schakelen"). Indien ik zijn betoog goed heb begrepen is hij van oordeel dat het elimineren van prijzenconcurrentie door verticale vaststelling van prijzen de mededinging niet uitschakelt, zolang secundaire mededingingsvormen, zoals concurrentie m.b.t. de kwaliteit, service etc. voorhanden is. Het is echter enerzijds zo, dat wat het merkprodukt betreft, er in ieder geval van een *intra-brand competition* op het gebied van de kwaliteit geen sprake kan zijn: het gaat immers om een gedeelte van de *relevante markt* dat zijn ontstaan precies te danken heeft aan de (al dan niet op objectieve eigenschappen van het produkt gebaseerde) voorkeur van de verbruiker voor het produkt, zoals het is. Rekening houdend anderzijds met het vaak vrij artificieel karakter van de produktdifferentiatie en de subjectieve aard van de consumentenpreferenties ben ik niet ervan overtuigd als regel te mogen aanvaarden dat het bestaan van secundaire vormen van mededinging op het vlak van de *inter-brand competition* voldoende mag worden geacht om een verticale prijsbindingsregeling — gesteld dat aan de andere ontheffingsvoorwaarden zou zijn voldaan — via art. 85, lid 3, over het communautair kartelverbod heen te helpen. Zoals in Kruithofs overzicht van het Duits kartelrecht wordt uiteengezet, was daarin (GWB, art. 16, versie 1965) uitdrukkelijk als voorwaarde voor de toelaatbaarheid van de individuele verticale

prijsbinding gesteld dat het prijsgebonden merkprodukt in prijzenconcurrentie moest staan met soortgelijke (al dan niet onder een merk verkochte) produkten van andere fabrikanten of handelaars. Art. 85, lid 3, is niet op het verbod van verticale prijsbinding in het bijzonder maar op een algemeen kartelverbod afgestemd en dus onvermijdelijk ook algemener geformuleerd. Dit hoeft echter niet te betekenen dat de gedachte die ten grondslag lag aan de Duitse regeling (nl. dat alleen het bestaan van prijzenconcurrentie op het producentenniveau kan verzekeren dat het prijsgebonden produkt nog aan effectieve mededinging zou zijn blootgesteld) bij het beoordelen of aan de vierde communautaire ontheffingsvoorwaarde is voldaan, niet aan bod zou kunnen komen. Bovendien zou het bestaan zelf van prijzenconcurrentie met "gelijksoortige" produkten niet al te gemakkelijk mogen worden aangenomen, gezien de relatieve autonomie (en dus marktmacht) die de producent aan de door het merk en de errond gevoerde reclame bewerkstellende heterogeniteit van de produkten (cf. Grundig-Consten arrest) ontleent. Met dat verschijnsel komt men dan weer terecht in de problematiek van de afbakening van het begrip "*relevante markt*" in zijn aanwending op merkprodukten, waarop hier uiteraard niet nader kan worden ingegaan.

De perken die — zelfs aan een nogal uitgebreide bespreking — worden gesteld laten niet toe nog andere van de vele door Kruithof behandelde thema's in bijzonderheden aan te snijden. Toch zij nog vermeld dat ook de (wegsmeltende) rol van het nationale merkenrecht m.b.t. de verticale prijsbinding en de raakpunten van dat recht met het communautair recht grondig worden onderzocht. Daarbij zou ik erop willen wijzen dat zelfs de door de auteur voorgestane zgn. *Nescafé-doctrine* die het afschermen van de nationale

markt, met behulp van het merkrecht, tegen parallel import (m.a.w. de toepassing van het zgn. territorialiteitsbeginsel) verdedigt, in geval van kwaliteitsverschil tussen het ingevoerde en het op de nationale markt gecommmercialiseerde concernprodukt, na het Cinzano-arrest van het Bundesgerichtshof van 2 februari 1973, waarin deze leer wordt verworpen, geen al te grote toekomst schijnt te wachten.

Tot slot nog dit. Kruithof wil, zoals gezegd, in de eerste plaats een objectieve en kritische analyse brengen van het toepasselijk recht binnen de Gemeenschap, in haar oorspronkelijke samenstelling. Dit belet hem nochtans niet positie te kiezen t.o.v. het verschijnsel van de verticale prijsbinding als zodanig. Hoewel zijn oordeel uiterst genuanceerd is en hij bv. niet a priori afkerig staat tegenover een aanwending — in bepaalde omstandigheden — van het K.B. nr. 62 van 13 januari 1935, tot algemeen verbindendverklaring van een verticale prijsbinding, komt hij toch op grond van zijn studie van de economische aspecten van deze mededingingsbeperking tot het besluit "dat sterke argumenten pleiten voor een verbod van verticale prijsbinding van merkartikelen", waarbij hij wel van oordeel is dat daarmee een wettelijk verbod van verkoop met verlies — in België: art. 22 WHP — moet samengaan. Het principieel verbod wil hij trouwens ook gepaard zien gaan met een mogelijkheid tot ontheffing, wat hem ertoe leidt zijn voorkeur uit te spreken voor de Franse (en Luxemburgse) regeling die aan deze conceptie beantwoordt. Indien in België werkelijk wordt gedacht aan een meer "operationele" kartelwetgeving mogen Kruithofs conclusies m.b.t. de verticale prijsbinding niet uit het oog worden verloren.

Prof. P. EECKMAN
U.I.A.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 22 MEI 1975

Voorzitter : de h. Louveaux

Raadsheer-rapporteur : de h. Trousse

Advocaat-generaal : de h. Colard

Advocaten : mrs. Fally en Van Ryn

Burgerlijke vordering—Verbod voor de civiele rechter over de met de strafvordering gemeenschappelijke punten uitspraak te doen—Strafvordering over het in omloop brengen van een wissel.

De burgerlijke vordering waarover de burgerlijke rechter krachtens art. 4 van de Wet van 17 april 1878 zijn uitspraak moet opschorten tot de definitieve beslissing over de strafvordering, is die welke betrekking heeft op punten die gemeenschappelijk zijn met de strafvordering, en welke derhalve de over deze laatste rechtsvordering gewezen beslissing niet mag tegenspreken.

Alleen het strafgerecht mag uitspraak doen over de gemeenschappelijke punten van de strafvordering en de burgerlijke vordering waarover afzonderlijk uitspraak wordt gedaan. Ten deze heeft de rechter die regel miskend door zelf uitspraak te doen over het in omloop brengen van een wissel.

N.V. Collin frères t/Generale Bankmaatschappij

Gelet op het bestreden arrest op 10 mei 1974 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 4 en 5 van de wet van 17 april 1878 houdende de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering,

doordat, na te hebben vastgesteld dat eiseres, door verweerster gedagvaard tot betaling van een wisselbrief, klacht ingediend had wegens "frauduleus gebruik" van de wissel en die klacht het voorwerp uitgemaakt had van een onderzoek, het bestreden arrest, met verwerping van de door eiseres tegengeworpen exceptie van opschorting, verklaart "dat er slechts aanleiding zou bestaan tot opschorting, in zoverre de partijen in de door het onderzoek vast te stellen feiten elementen vinden die van aard zijn de oplossing van het burgerlijk geschil te beïnvloeden en dat kan worden gevreesd dat strijdige gerechtelijke beslissingen gewezen worden, dat dit punt slechts na onderzoek van de grond van de zaak kan worden beoordeeld", vervolgens uit een geheel van overwegingen afleidt "dat appellante (thans eiseres) niet gerechtigd is om de uitvoering te weigeren van haar wisselverbindenis ; . . . dat die verplichting haar definitieve veroordeling moet meebrengen tot de betaling van een titel die bestemd is om in omloop te worden gebracht en die aangezien wordt als papiergeld" en eruit afleidt dat er geen aanleiding tot opschorting bestaat,

terwijl, wanneer de strafrechter in een burgerlijk proces uitspraak doet over het bestaan van een aangevoerd feit en die beslissing, bijgevolg, van aard is om het vonnis over de bij de burgerlijke rechter aanhangige rechtsvordering te beïnvloeden, deze over die rechtsvordering geen uitspraak kan doen zonder de dwingende bepaling van artikel 4 van de wet van 17 april 1878 te miskennen :

Overwegende dat eiseres, voor het hof van beroep, in hoofdzaak geconcludeerd heeft tot de opschorting van het vonnis over de door verweerster ingestelde rechtsvordering tot betaling van een wissel, op grond dat zij zowel tegen de trekker als tegen verweerster klacht ingediend had wegens het gebruik van de wissel en dat die klacht gevoegd werd bij het ten laste van de trekker aangelegd dossier, nummer 7086/71 dat te Nijvel nog steeds in onderzoek is ; dat zij haar vraag tot opschorting aldus verantwoordt : "De gevolgen van dit onderzoek zijn van aard om de bij het hof van beroep hangende rechtsvordering op te helderen, daar concludante (thans eiseres) juist betoogt dat zij aan geïntimeerde (thans verweerster) de excepties mocht tegenwerpen die zij aan de onderneming Sablon-Wagemans (trekker) kon tegenwerpen, en dit op grond van artikel 17, in fine, van de wet op de wisselbrief, dat toelaat dat tegengeworpen wordt wanneer de houder van de wissel bewust ten nadele van de betrokkene gehandeld heeft" ;

Overwegende dat eiseres aldus opwierp dat een strafvordering ingesteld werd die moest leiden tot de vaststelling van een punt dat gemeenschappelijk was met het verweer tegen de afzonderlijk ingestelde rechtsvordering ;

Overwegende dat uit de vermeldingen van het arrest blijkt, dat het indienen van de klacht en het instellen

van een onderzoek door het hof van beroep onderzocht werden ;

Overwegende dat de burgerlijke vordering waarover de burgerlijke rechter krachtens artikel 4 van de wet van 17 april 1878 zijn uitspraak moet opschorten tot de definitieve beslissing over de strafvordering, die is welke betrekking heeft op punten die gemeenschappelijk zijn met genoemde strafvordering en die derhalve de over deze laatste rechtsvordering gewezen beslissing niet mag tegenspreken ;

Overwegende dat het hof van beroep, om desondanks de door eiseres opgeworpen exceptie af te wijzen, bij het onderzoek van de grond van de zaak met name beslist "dat geen enkel gegeven van het dossier het mogelijk maakt te zeggen of zelfs te geloven of te vermoeden, dat geïntimeerde (thans verweerster) bewust en met de bedoeling aan appellante (thans eiseres) schade te berokkenen de wissel zou hebben gediscoteerd in strijd met de bepalingen van de overeenkomst ; dat in de veronderstelling dat aan geïntimeerde een fout kon worden verweten, het vanzelfsprekend slechts een nalatigheid kan zijn die niet zou volstaan om hem het voorrecht, dat de excepties niet kunnen tegengeworpen worden, te doen verliezen" ;

Overwegende dat enkel het strafgerecht uitspraak mag doen over de gemeenschappelijke punten van de strafvordering en de burgerlijke vordering waarover afzonderlijk uitspraak wordt gedaan ;

Dat eruit volgt dat het bestreden arrest, door zelf uitspraak te doen over het in omloop brengen van de wissel, de in het middel bedoelde wetsbepalingen geschonden heeft ;

Dat dit gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest behalve in zoverre het beroep ontvankelijk werd verklaard ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feitenrechter wordt beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van beroep te Luik.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 30 MEI 1975

Eerste voorzitter : de h. Louveaux

Raadsheer-rapporteur : de h. Van Leckwyck

Advocaat-generaal : de h. Tillekaerts

Advocaten : mrs. J. Van Ryn en A. Bayart

Verzekering—Verwijzing—Omstandigheid die de waardering van het risico kan verzwaren, maar de verzekeringnemer onbekend is.

Op de verzekeringnemer rust de plicht aan de verzekeraar een nauwkeurige kennis te geven van de bestanddelen van het risico dat hij wil laten dekken.

Het niet-aangeven van een omstandigheid waarvan de verzekeraar wettig onwetend is en die de waardering van het risico kan verzwaren, maakt een verzwijging in de zin van art. 9 Verzekeringswet uit, zelfs als de verzekeringnemer te goeder trouw doch ten onrechte meent dat hij niet gehouden is die omstandigheid te vermelden en ook wanneer de omstandigheid hem onbekend is maar hij ze diende te kennen.

N.V. Centrale Verzekeringsmaatschappij 1909 Groep
Josi t/ Lucas en faill. Van Breedam

Gelet op het bestreden arrest, op 15 november 1973 door het Hof van beroep te Brussel gewezen ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 9 van de wet van 11 juni 1874 en, voor zoveel als nodig, 97 van de Grondwet,

doordat het hof van beroep oordeelt dat "gelet op wat voorafgaat, geïntimeerde (thans eiseres) het door artikel 9 van de verzekeringswet vereiste bewijs van opzettelijke valse verklaringen of bewuste verzwijging schuldig blijft",

terwijl artikel 9 van de wet van 9 juni 1874 bepaalt : "Elke verzwijging, elke valse verklaring door de verzekerde gedaan, zelfs zonder kwade trouw, wanneer zij de waardering van het risico verminderen of het voorwerp ervan wijzigen, derwijze dat de verzekeraar, had hij ervan kennis gedragen, niet aan dezelfde voorwaarden zou gecontracteerd hebben, maken de verzekering nietig", zodat het arrest de bewoordingen zelf van deze wetsbepaling schendt of minstens zijn beslissing steunt op een verkeerde interpretatie van de wetsbepaling die het toepast :

Overwegende dat volgens het bestreden arrest de vordering van eiseres ertoe strekte de door eiseres met verweerster gesloten verzekeringsovereenkomst tot dekking van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor een autovoertuig nietig te horen verklaren op grond van artikel 9 van de wet van 11 juni 1874 op de verzekeringen, wegens valse verklaring of verzwijging in het daartoe door verweerster, bij eiseres ingediende verzekeringsvoorstel ;

Overwegende dat op de verzekeringnemer de plicht rust aan de verzekeraar een nauwkeurige kennis te geven van de bestanddelen van het risico dat hij wil laten dekken ; dat het niet-aangeven van een omstandigheid waarvan de verzekeraar wettig onwetend is en die de waardering van het risico kan verzwaren een verzwijging uitmaakt in de zin van bedoeld artikel 9, zelfs wanneer de verzekeringnemer te goeder trouw doch ten onrechte meent dat hij niet gehouden is gezegde omstandigheid te vermelden en ook wanneer de omstandigheid hem onbekend is maar hij ze diende te kennen ;

Overwegende, enerzijds, dat het hof van beroep, zonder dienaangaande aangevochten te worden, beslist dat niet bewezen is dat verweerster op het ogenblik van het indienen van het verzekeringsvoorstel de niet medegedeelde gegevens kende ;

Overwegende, anderzijds, dat eiseres niet aanvoert dat voor de rechters in hoger beroep werd gesteld dat verweerster de niet medegedeelde gegevens althans had moeten kennen ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het hof van beroep, om tot de afwezigheid van valse verklaringen of verzwijgingen te besluiten oordeelt dat : "waar door de eerste rechter, aan de hand van de hem voorgelegde bescheiden werd vastgesteld dat laatstgenoemde vóór 6 februari 1969 (datum van het gehelde verzekeringsvoorstel) in acht ongevallen 'betrokken' was en dat zeker voor drie van deze ongevallen vergoedingen aan derden moesten worden uitgekeerd, noch uit deze vaststelling, noch uit de thans voorhanden beoordelingsfactoren blijkt — behoudens wat hierna in verband met het laatste van die ongevallen zal worden gepreciseerd — of het wel degelijk gaat om door Van Breedam 'veroorzaakte' ongevallen, dit wil zeggen waarbij zijn aansprakelijkheid telkens in het gedrang kwam ; dat immers op de zeven van de door de naamloze vennootschap Securitas opgesomde gevallen, waarvan de data van 31 oktober 1966 tot 5 juni 1968 zijn gespreid, twee geen aanleiding gaven tot uitkering, terwijl de reden van de vrij geringe uitbetalingen, waartoe in de overige gevallen werd overgegaan, niet is gekend",

terwijl, zodra het hof van beroep vaststelt dat de verzekeraar van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid betreffende een autovoertuig vergoedingen aan derden, al zijn deze gering geacht, moet uitkeren, dit voor geen andere uitleg vatbaar is dan dat deze bedragen door de verzekerde verschuldigd waren, hetgeen vanzelfsprekend insluit dat de aansprakelijkheid van de verzekerde minstens gedeeltelijk in het gedrang was gekomen,

terwijl het hof van beroep bijgevolg, uit de vaststelling dat de reden van de vrij geringe uitbetalingen waartoe werd overgegaan niet was gekend, niet wettig kon afleiden dat niet bleek of het wel degelijk ging om door betrokkene "veroorzaakte" ongevallen en of die derhalve dienden te worden vermeld, zodat het arrest, door zijn beslissing te doen steunen op ontoereikende, minstens onaangepaste motieven, niet aan de door artikel 97 van de Grondwet opgelegde motiveringsplicht voldoet :

Overwegende dat, zoals blijkt uit het antwoord op het tweede middel, het hof van beroep de vordering afwijst omdat, naar zijn oordeel, eiseres niet bewijst dat verweerster op 6 februari 1969 kennis had van de bedoelde gegevens ;

Overwegende dat het middel, al zou het gegrond zijn, een overtollige reden bestrijdt en derhalve, bij gebrek aan belang, niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT—Zie over het begrip "verzwijging" : Cass., 28 januari 1965, R.W., 1964-65, 2075, en Cass., 21 maart 1957, R.W., 1957-58, 607, R.C.J.B., 1958, 163, met noot van G. WETS ; over het vereiste, dat de verzwijging invloed op de waardering van het risico heeft : Cass., 5 maart 1964, Pas., 1964, I, 723 ; over de bewijslast betreffende die invloed : Cass., 21 oktober 1960, R.W., 1961-62, 578, en Cass., 3 november 1955, R.W., 1955-56, 1911 ; over de afwijzing van het begrip "verzwijging", als het gaat om een niet-verzekering doordat het voertuig waarmee een ongeval veroorzaakt is,

een ander is dan dat vermeld in het contract : Cass., 5 november 1970, R.W., 1970-71, 1415.

Voor een kennismaking met het probleem naar Nederlands recht leze men J.M.M. MAEIJER, "Rechtsvraag", *Ars Aequi*, 1970, 19.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 26 JUNI 1975

Voorzitter : de h. Perrichon

Raadsheer-rapporteur : de h. Closon

Advocaat-generaal : de h. Velu

Advocaten : mrs. J. Dassesse en A. Bayart

1. Handelspraktijken—Fabrieksgeheim—Begrip—Fabricatiemethode die niet kan gekend worden door de lectuur van de technische literatuur alleen—2. Hoger beroep—Verwijzing naar de eerste rechter voor verdere behandeling—Voorwaarde—Impliciete verwijzing.

1. De wet geeft geen bepaling van de uitdrukking "fabrieksgeheim". De rechter kan derhalve beoordelen of de feitelijke gegevens die hij vaststelt, een fabrieksgeheim in de normale en gewone betekenis van dat woord uitmaken.

Ten deze heeft de rechter uit de feitelijke vaststellingen die hij doet, kunnen afleiden dat alleen een voortdurend en complex proefondervindelijk onderzoek een fabrikant in de mogelijkheid heeft gesteld om de passende samenstellingen en structuren van een toestel te bepalen en dat de fabricatiemethode, die een geheim van hem is, niet kon worden gekend door de lectuur van de technische literatuur alleen.

2. De zaak moet door de eerste rechter worden onderzocht wanneer de rechter in hoger beroep, zelfs gedeeltelijk, een in het beroepen vonnis bevolen onderzoeksmaatregel bevestigt, en dit zelfs in het geval dat hij over andere definitieve bepalingen van die beslissing uitspraak doet.

Als het arrest de door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel bevestigt en de rechter niet aanwijst die over de zaak verder uitspraak moet doen, beslist het, door niet te preciseren dat het hof van beroep het verder onderzoek van de zaak na de neerlegging van het expertiseverslag onder zich houdt, impliciet dat de eerste rechter bevoegd blijft om er kennis van te nemen.

N.V. Savimetal en Kanuf t/ N.V. Fonderies Magotteaux

Gelet op het bestreden arrest, op 27 juni 1974 door het Hof van beroep te Luik gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 309 van het Strafwetboek, 27 van de wetten op de arbeidsovereenkomst voor bedienden, samengeordend bij koninklijk besluit van 20 juli 1955, zoals het gewijzigd werd bij artikel 54 van de wet van 21 november 1969, 54 van de wet van 14 juli 1971, betreffende de handelspraktijken en 97 van de Grondwet,

doordat, om de rechtsvordering van verweerster gegrond te verklaren, die de eisers wil laten veroordelen wegens daden van oneerlijke concurrentie omdat zij toestellen om te verbrijzelen vervaardigd uit staal met 12 % chroom, gefabriceerd en verkocht hebben, die slechts konden worden gemaakt met behulp van de fabrieksgeheimen van verweerster, waarvan eiser zou hebben kennis genomen tijdens zijn werk als ingenieur in dienst van verweerster, rechtsvordering waarvan de eisers de gegrondheid betwistten door zich erop te beroepen dat de zogenaamde door verweerster aangevoerde fabrieksgeheimen niet bestonden op grond dat over de procédés waarop aldus aanspraak werd gemaakt, wetenschappelijke publikaties verschenen zijn, het arrest beslist dat, samen met het door de eerste rechter aangestelde college van deskundigen, moet worden geconcludeerd "dat de door de 'Fonderies Magotteaux', na meer dan tien jaar navorsingen ontwikkelde methode van gieten van toestellen om te verbrijzelen, met 12 % chroom, op industrieel vlak werkelijk fabrieksgeheimen bevat..." beschouwende dat "de fabricatiemethode van de litigieuze toestellen om te verbrijzelen, zoals deze door de 'Fonderies Magotteaux' werden vervaardigd, geen gemeengoed geworden was, alhoewel dat procédé door anderen gebruikt werd of in bepaalde publikaties behandeld werd", na te hebben vastgesteld dat "het recept voor het fabriceren van die toestellen om te verbrijzelen niet zonder meer door de loutere studie van de technische literatuur kan worden gekend" omdat "de literatuur over de edelstalen met een hoog chroomgehalte" onvoldoende is,

terwijl, eerste onderdeel, er geen fabrieksgeheim kan bestaan wanneer over de fabricatiemethode waarop in die hoedanigheid aanspraak werd gemaakt publikaties verschenen zijn ; derhalve, door te beslissen dat de eisers zich schuldig gemaakt hadden aan daden van oneerlijke concurrentie, eiseres om genoemde geheimen gebruikt te hebben en eiser om deze bekend te hebben gemaakt, terwijl het vaststelt dat over de fabricatiemethode van verweerster publikaties verschenen waren, het arrest de normale en gewone betekenis van het begrip "fabrieksgeheim" schendt (schending van de artikelen 309 van het Strafwetboek, 27 van de wetten op de arbeidsovereenkomst voor bedienden, samengeordend bij koninklijk besluit van 20 juli 1969 en 97 van de Grondwet) en, derhalve, wettelijk niet heeft kunnen vaststellen dat de eisers een fout begaan hebben, die een oneerlijke concurrentie uitmaakt (schending van de artikelen 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 54 van de wet van 14 juli 1971 op de handelspraktijken) ;

tweede onderdeel, daar het niet bepaalt in welk opzicht de gepubliceerde technische literatuur onvoldoende is, tenzij door te verwijzen naar de noodzaak van vele proefnemingen, en alhoewel het aanneemt dat er publikaties verschenen waren over de fabricatiemethode van de litigieuze toestellen om te verbrijzelen, zoals deze door verweerster gefabriceerd werden, wat noodzakelijkerwijs de daarbij horende regels van de ervaring inhield, het arrest door tegenstrijdigheid van zijn gronden is aangetast en op zijn minst het precieze gegeven waarop het geheim zou slaan in het onzekere laat ; dat het derhalve artikel 97 van de Grondwet schendt :

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat de wet de uitdrukking "fabrieksgeheim" niet bepaalt ; dat de rechter derhalve kan oordelen of de feitelijke gegevens die hij vaststelt, in de normale en gewone betekenis van dat woord, een fabrieksgeheim uitmaken ;

Overwegende dat het arrest erop wijst dat het gieten van toestellen om te verbrijzelen met 12 % chroom, door verweerster ontwikkeld na meer dan tien jaar navorsingen, op industrieel vlak fabrieksgeheimen bevat ; dat het preciseert dat die geheimen betrekking hebben op de essentiële parameters van het gieten en de parameters van de thermische behandelingen en dit, in niet-kritische voorwaarden van fabricatie, van kogels van verschillende diameters, in staat om zonder te grote slijtage, zonder afkorsting en zonder afbrokkeling, de mechanische, chemische en thermische krachten te verdragen die voortspruiten uit hun gebruik in de verschillende kamers van de breekmolens voor cement ;

Dat het ook vaststelt dat de resultaten door verweerster bekomen in dit zoeken naar de optimale parameters voor de fabricatie van die eenheden om te verbrijzelen, slechts bereikt werden dank zij de inlichtingen verzameld tijdens haar lange proefondervindelijke studies en dat andere gieterijen, die inzake navorsingen beter uitgerust waren dan eiseres, mislukkingen gekend hebben en de productie van dergelijke kogels gestopt hebben ;

Dat, indien het arrest aanneemt dat over de produktiemethode van verweerster zekere technische publikaties verricht werden, het er daarentegen op wijst dat eiser, zonder de door hem tijdens zijn tewerkstelling bij verweerster opgedane kennis van de geheimen van de fabricatie, niet bekwaam zou geweest zijn om kogels van dezelfde kwaliteit te fabriceren, terwijl noch de eisende vennootschap noch eiser enige proefondervindelijke navorsing gedaan hebben over de fabricatie van die toestellen om te verbrijzelen vóór het eerste gieten ervan, hetwelk gebeurde binnen de vijftien maanden nadat eiser zijn werk bij verweerster opgezegd had en terwijl de moeilijkheden bij het fabriceren van de kogels voortkomen uit het feit dat die produkten zowel een grotere duurzaamheid moeten hebben tegen herhaalde schokken als een grote weerstand tegen de slijtage onder hoge spanningen ;

Dat het arrest, uit die feitelijke vaststellingen, heeft kunnen afleiden dat alleen een voortdurend en complex proefondervindelijk onderzoek verweerster in de mogelijkheid heeft gesteld de passende samenstellingen en structuren van het toestel te bepalen en dat de fabricatiemethode, die voor haar een geheim is, niet kon worden gekend door de lectuur van de technische literatuur alleen, zodat het arrest heeft kunnen vaststellen dat de eisers een fout van oneerlijke concurrentie begaan hebben ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat uit het antwoord op het eerste onderdeel blijkt dat het arrest preciseert waarin het fabrieksgeheim van verweerster bestond en, zonder door tegenstrijdigheid of dubbelzinnigheid te zijn aangetast heeft kunnen oordelen dat de technische publikaties waarop de eisers zich beriepen het niet mogelijk maakten de door verweerster ontwikkelde methode voor het

fabriceren van toestellen om te verbrijzelen met 12 % chroom, te kennen ;

Dat alle onderdelen van het middel feitelijke grondslag missen ;

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat het arrest de rechtsvordering van verweerster, wegens daden van oneerlijke concurrentie van de eisers, inwilligt op de gronden dat de door de "Fonderies Magotteaux" ontwikkelde methode van gieten van toestellen om te verbrijzelen met 12 % chroom, op industrieel vlak werkelijk fabrieksgeheimen bevat, dat de verschillende parameters van de fabricatie door "Savimetal" van kogels van staal met 12 % chroom een niet te betwijfelen analogie vertonen met die van de "Fonderies Magotteaux", dat die analogie van de bijzonderheden van de fabricatie blijkt uit het feit dat gebleken is dat de kogels van staal met 12 % chroom die vanaf juli 1967 door Savimetal geleverd werden aan de "Cimenteries Portland" uit Haccourt behoorden tot de beste inzake weerstand tegen slijtage, afkorsting en afbrokkeling" en dat eiser "om de litigieuze fabricaties te verwezenlijken noodzakelijkerwijze gebruik gemaakt heeft van de fabrieksgeheimen waarvan hij kennis had tijdens zijn tewerkstelling bij de "Fonderies Magotteaux",

terwijl, eerste onderdeel, zonder de materiële elementen aan te duiden waaruit de in aanmerking genomen analogie zou blijken tussen de door eiseres gebruikte parameters van de fabricatie en die van verweerster en zonder vast te stellen dat er slechts één "formule" van fabricatie bestaat voor de toestellen om te verbrijzelen vervaardigd uit staal met 12 % chroom, het arrest de overeenstemming van de door elk van de partijen gebruikte middelen afleidt uit de loutere vaststelling dat de resultaten kunnen worden vergeleken ; dat dergelijke redenen lijden aan een gebrek aan logica, dit een schending uitmaakt van artikel 79 van de Grondwet ;

tweede onderdeel, die gronden van het arrest geen antwoord geven op het precieze middel van de conclusie van de eisers, hieruit afgeleid dat eiser, die door verweerster aangeworven was in het kader van een programma van gespecialiseerde navorsingen, niet ingelicht was over de geheimen van een fabricatie waarbij hij niet betrokken was ; het arrest derhalve artikel 97 van de Grondwet geschonden heeft ;

Wat het eerste onderdeel betreft :

Overwegende dat het arrest er niet op wijst dat er één enkele formule zou bestaan voor de fabricatie van toestellen om te verbrijzelen maar preciseert, dat, zowel inzake het gieten en de snelheid van verharding en afkoeling van de stukken in de gietvormen als inzake de cyclussen van de thermische behandelingen, de verschillende parameters van de fabricatie van eiseres een niet te betwijfelen analogie vertonen met die van verweerster en dat met die analogie van de parameters van de fabricatie, voor dergelijke legeringen, noodzakelijkerwijs, een gelijkvormigheid van de macro- en micrografische structuren van de kogels gepaard gaat, en, derhalve, een gelijkvormige gedraging van die toestellen om te verbrijzelen in de kamers van de breekmolens voor cement ;

Dat het arrest eveneens vaststelt dat de analogie van de bijzonderheden van de fabricatie voortvloeit uit het feit dat gebleken is dat de door eiseres geleverde kogels van staal met 12 % chroom behoorden tot de beste inzake weerstand tegen slijtage, afkorsting en afbrokkeling en dat dergelijke merkwaardige uitslag slechts mogelijk was dank zij en om reden van de technische kennis en de ondervinding van eiser wegens zijn tewerkstelling bij verweerster ;

Dat het arrest aldus de materiële elementen aanduidt waarop het steunt om de analogie tussen de fabricatiemethoden van de eisers en van verweerster in aanmerking te nemen en regelmatig met redenen omkleed is ;

Wat het tweede onderdeel betreft :

Overwegende dat in antwoord op het, in het middel overgenomen verweer dat de eisers aanvoerden, het arrest erop wijst dat eiser bij de verwerende vennootschap de functie van directe adjunct bij de dienst voor metallurgische navorsingen uitgeoefend heeft ;

Dat het arrest aldus passend antwoordt op de conclusie van de eisers :

Dat alle onderdelen van het middel feitelijke grondslag missen ;

Over het derde middel, afgeleid uit de schending van artikel 97 van de Grondwet,

doordat, kennis nemend van het door eiseres op 13 september 1972 ingesteld hoger beroep hetwelk strekte tot wijziging van het vonnis van 24 april 1972 van de Rechtbank van koophandel te Verviers, in zoverre dit vonnis geen verbod had uitgesproken om de litigieuze kogels voortaan nog te fabriceren en te verkopen, het arrest enerzijds beslist "dat, rekening houdend met de feitelijke gegevens waarover het Hof beschikt, namelijk de tijd door de 'Fonderies Magotteaux' in de overeenkomsten bepaald om haar fabrieksgeheimen ter beschikking te stellen van vreemde firma's, de duur van de ontwikkeling en van de vervolmaking van de litigieuze fabricaties, het blijkt dat de fabricatie en de verkoop van de toestellen om te verbrijzelen met 12-13 % chroom, moeten verboden worden tot 27 december 1975", en, anderzijds, in zijn beschikkend gedeelte dat het vonnis a quo wijzigt "de geïntimeerden, thans de eisers, veroordeelt om bij de betekening van het huidig arrest, de fabricatie en de verkoop van de toestellen om te verbrijzelen met 12-13 % chroom onmiddellijk stop te zetten", zonder voor dit verbod enige tijdgrens te bepalen,

terwijl, aangezien voornoemde beschikkende gedeelten, tegenstrijdig zijn, het arrest artikel 97 van de Grondwet schendt :

Overwegende dat het niet tegenstrijdig is, enerzijds, te beslissen dat, rekening houdend met de omstandigheden die het arrest vermeldt, de fabricatie en de verkoop van toestellen om te verbrijzelen, tot een vastgestelde datum moet worden verboden, en, anderzijds, de fabricatie en de verkoop van die toestellen te doen stopzetten, vanaf de betekening van het arrest ;

Dat het middel feitelijke grondslag mist ;

Over het vierde middel, afgeleid uit de schending van artikel 1068, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het arrest het beroepen vonnis van 24 april 1972 van de Rechtbank van koophandel te Verviers, bevestigt in zoverre het een deskundigenonderzoek bevoelen heeft alvorens over de aan verweerster toe te kennen schadevergoeding uitspraak te doen, onder het voorbehoud dat de aanstelling van de deskundige slechts een aanvulling is van de keuze van de partijen en dat zijn opdracht betrekking zal hebben op de periode van 28 december 1967 tot de datum van de uitspraak van het arrest, namelijk 27 juni 1974, maar de zaak en de partijen niet verwijst naar de eerste rechter om over het bedrag van genoemde schadevergoeding uitspraak te laten doen,

terwijl de rechter die, zelfs gedeeltelijk, een door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel bevestigt, zoals het door het bestreden vonnis bevolen deskundigenonderzoek, de zaak naar de eerste rechter moet verwijzen ; het arrest, door de zaak niet naar de eerste rechter te verwijzen, artikel 1068, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek schendt ;

Overwegende dat na, tenminste in zijn beginsel, de door de eerste rechter bevolen onderzoeksmaatregel te hebben bevestigd, het arrest de rechter niet aanwijst die over de zaak verder uitspraak moet doen ;

Overwegende dat door niet te preciseren dat het hof van beroep het verder onderzoek van de zaak na de neerlegging van het deskundigenonderzoek onder zich hield, het arrest impliciet beslist dat de eerste rechter bevoegd bleef om er kennis van te nemen ; dat inderdaad blijkt uit artikel 1068, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek dat de zaak door de eerste rechter moet worden onderzocht wanneer de rechter in hoger beroep, zelfs gedeeltelijk, een in het beroepen vonnis bevolen onderzoeksmaatregel, bevestigt, en dit zelfs in het geval dat hij over andere definitieve bepalingen van die beslissing uitspraak doet ;

Dat het middel niet kan worden aangenomen ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt elke eiser in de kosten van zijn voorziening.

HOF VAN CASSATIE

3e KAMER — 17 SEPTEMBER 1975

Voorzitter-rapporteur : de h. Naulaerts

Advocaat-generaal : de h. Tillekaerts

Advocaat : mr. Ansiaux

Arbeidsovereenkomst bedienden—Opzegging—Impliciete aanduiding van begin van opzeggingstermijn—Voorwaarden van geldigheid.

Hoewel art. 14, derde lid, van de Bediendencontractwetten op straffe van nietigheid vereist dat in het geschrift waarbij de opzegging wordt gegeven, het begin en de duur van de opzeggingstermijn worden vermeld, sluit deze bepaling niet uit dat de vermelding van het

begin van de opzeggingstermijn impliciet kan voortvloeien uit de nauwkeurige vermelding van de duur van de opzeggingstermijn samen met die van de datum van het verstrijken ervan. Zulke vermelding voldoet aan het vereiste van de wet voor zover ze duidelijk en ondubbelzinnig de juiste datum doet blijken waarop de partij die de opzegging geeft, het begin ervan wil vaststellen.

P.V.B.A. J. Delfortrie et Fils t/Vanderperre

Gelte op het bestreden arrest, op 24 juni 1974 door het Arbeidshof te Luik, afdeling Hasselt, gewezen ;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 14, inzonderheid lid 3, van de wetten betreffende het bediendencontract gecoördineerd bij koninklijk besluit van 20 juli 1955, en 97 van de Grondwet,

doordat, hoewel eiseres in conclusie voorhield dat "het aangetekend schrijven, welke de datum draagt van 26 augustus 1971, een vooropzeggingstermijn voorziet van drie maanden, welke verlopen zijn op 30 november 1971 en dat er bijgevolg geen enkel probleem kan zijn wat betreft het begin van die termijn", het arrest beslist dat deze betekening niet beantwoordt aan de voorschriften van voornoemd artikel 14 en eiseres veroordeelt om aan verweerder een opzeggingsvergoeding te betalen van drie maanden op grond dat "uit de overgelegde stukken blijkt dat het aangetekend schrijven van 26 augustus 1971, waarnaar appellante (thans eiseres) verwijst ten bewijze van het feit dat zij een regelmatige opzegging zou gegeven hebben, het begin van de opzeggingstermijn niet vermeldt ; dat deze vaststelling volstaat om, bij toepassing van artikel 14, alinea 3, van de bij koninklijk besluit van 20 juli 1955 gecoördineerde wetten betreffende de arbeidsovereenkomst voor bedienden, tot de nietigheid van de opzegging te besluiten ; dat de opzeggingsbrief die het begin van de opzeggingstermijn niet vermeldt, immers geen rechtsgevolgen kan hebben en de breuk die erop volgt aanleiding geeft tot forfaitaire schadevergoeding",

terwijl voornoemd artikel 14 niet bepaalt in welke bewoordingen het begin van de opzeggingstermijn moet worden aangegeven en dus een impliciete vermelding, die bij de bediende geen twijfel laat, volstaat opdat de betekening aan het vereiste van de wet zou beantwoorden, waaruit volgt dat door niet na te gaan of de opzeggingsbrief van 26 augustus 1971, zoals door eiseres in conclusie voorgehouden en niet weerlegd wordt door het arrest, niet impliciet maar zeker het begin van de opzeggingstermijn doet blijken, het arrest genoemd artikel 14 schendt en, in elk geval, niet behoorlijk met redenen is omkleed naar de eis van artikel 97 van de Grondwet ;

Overwegende dat, hoewel artikel 14, derde lid, van de wetten betreffende het bediendencontract uitdrukkelijk, op straffe van nietigheid, vereist dat in het geschrift dat moet worden betekend het begin en de duur van de opzeggingstermijn worden vermeld, deze bepaling niet uitsluit dat de vermelding van het begin van de opzeggingstermijn impliciet kan voortvloeien uit de nauwkeurige vermelding van de duur van de opzeggingstermijn samen met die van de datum van het verstrijken ervan ;

Overwegende dat zodanige vermelding aan het vereiste van de wet voldoet voor zover ze duidelijk en ondubbelzinnig de juiste datum doet blijken waarop de partij die de opzegging geeft, het begin ervan wil vaststellen ;

Overwegende dat eiseres bij conclusie stelde "dat het aangetekend schrijven welke de datum draagt van 26 augustus 1971 een vooropzeggingstermijn voorziet van drie maanden, welke verlopen zijn op 30 november 1971, en dat er bijgevolg geen enkel probleem kan zijn wat betreft het begin van die termijn" ;

Overwegende dat, door tot de nietigheid van de opzegging te besluiten om de enkele reden dat de opzeggingsbrief het begin van de opzeggingstermijn niet vermeldt, zonder na te gaan of dit begin niet impliciet kon voortvloeien uit de door eiseres aangevoerde vermelding van de duur van de opzeggingstermijn en de datum van het verstrijken ervan, het arrest de in het middel aangehaalde wetsbepalingen schendt ;

Dat het middel gegrond is.

(. . .)

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest in zoverre het uitspraak doet over de opzeggings- en uitwinningsvergoedingen en over de kosten ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat erover door de feitenrechter zou worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Arbeidshof te Brussel.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

10e KAMER — 25 OKTOBER 1974

Voorzitter : de h. Paës

Raadsheren : de h. Slachmuylder en mevr. de Man

Advocaten : mrs. Vrijdaghs en Machiels

Hoger beroep—Vorm—Gewone rechtspleging—Vermelding van de termijn voor de verschijning—Nietigheid—Voorwaarde—Schade.

In het systeem van de verklaring van verschijning in de gewone rechtspleging van hoger beroep kan geen arrest bij verstek worden gevorderd dan na het verkrijgen van een gerechtsdag. Deze kan men slechts krijgen na het verstrijken, niet alleen van de minimumtermijn van acht dagen, maar bovendien van de tijd die noodzakelijk is om de door de artt. 750, lid 4, en 803 Ger.W. voorgeschreven formaliteiten na te leven. Daar de geïntimeerde derhalve om zijn verklaring van verschijning te doen over meer tijd beschikt dan de bij art. 707 Ger.W. bedoelde minimumtermijn, kan de onjuiste vermelding van de termijn voor de verschijning in de akte van hoger beroep geen invloed hebben op de regelmatigheid van de rechtspleging en is ze niet van die aard dat ze de nietigheid van de akte ten gevolge heeft.

Het voorschrift van art. 707 Ger.W. wordt in acht genomen als de akte van hoger beroep in de gewone

rechtspleging de geïntimeerde ertoe aanzet "te verschijnen na de wettelijke termijn van acht dagen".

Handelsmaatschappij Eugène Huyghebaert t/ Cubacier

Gezien, in behoorlijke vorm voorgelegd, de door de wet vereiste gedingstukken, onder meer :

— het bestreden vonnis waarvan geen akte van betekening wordt overgelegd ;

— het verzoekschrift tot hoger beroep neergelegd ter griffie van het Hof op 10 december 1971, zaak op de rol gebracht onder nummer 8051 ;

— het verzoekschrift tot hoger beroep neergelegd ter griffie van het Hof op 26 maart 1974, zaak ingeschreven onder nummer 15378 ;

Overwegende dat beide rechtsmiddelen hetzelfde vonnis aanvechten en dat zij wegens verknochtheid dienen samengevoegd te worden ;

Wat betreft de geldigheid van de akten van hoger beroep

Overwegende dat het Hof, krachtens artikel 862, § 2, van het Gerechtelijk Wetboek ambtshalve dient na te gaan of de op straffe van verval of nietigheid voorgeschreven termijnen in acht werden genomen ; dat het Hof, ter terechtzitting van 25 maart 1974 desaangaande een exceptie van nietigheid van de akte van hoger beroep van 10 december 1971 heeft opgeworpen en partijen heeft aangezocht desaangaande hun middelen te laten gelden ;

Overwegende dat het gehekelde verzoekschrift van 10 december 1971 gedaagde in hoger beroep enkel aanzet "haar verklaring van verschijning te laten verrichten, voorzien door artikel 1061 van het Gerechtelijk Wetboek, binnen de wettelijke termijn van acht dagen" ;

Overwegende dat deze vermelding geenszins voldoet aan de door artikel 707 van het Gerechtelijk Wetboek gestelde minimumtermijn van acht dagen, waarover gedaagde diende te beschikken vooraleer zijn verklaring van verschijning te doen ; dat ingevolge artikel 710 van hetzelfde wetboek, die termijn voorgeschreven is op straffe van nietigheid ;

Overwegende dat de in artikel 1057, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde "termijn van verschijning" waarvan de duur niet gepreciseerd wordt, de in artikel 707 van hetzelfde wetboek gestelde termijn in acht moet nemen daar aan gedaagde in hoger beroep, tot vrijwaring van de rechten van de verdediging, een minimum tijdverloop moet gelaten worden (Cassatie 8 februari 1974, R.W., 1973-74, 2264) ;

Overwegende dat voor de gewone rechtspleging in hoger beroep echter een bijzondere wijze van verschijning tegen een onbepaalde dag is ingericht die afwijkt van de verschijning van een bepaalde dag welke de regel is, zowel in eerste aanleg (art. 702, 5°) als voor de verkorte rechtspleging in hoger beroep (art. 1063) ;

Overwegende dat in het systeem van de verklaring van verschijning in de gewone rechtspleging geen arrest bij verstek gevorderd kan worden dan na het verkrijgen van een rechtsdag (artt. 750 en 1065), welke rechtsdag slechts bekomen kan worden na het verstrijken, niet alleen van de minimumtermijn van acht dagen, maar bovendien van de tijd die noodzakelijk is om de door het vierde lid van artikel 750 en artikel 803 voorgeschreven

formaliteiten te kunnen naleven ; dat de gedaagde in hoger beroep derhalve, om zijn verklaring van verschijning te doen, over meer tijd beschikt dan de minimumtermijn bedoeld bij artikel 707 Gerechtelijk Wetboek ; dat de onjuiste vermelding van de "termijn van verschijning" in de akte van hoger beroep van 10 december 1971 derhalve geen invloed op de regelmatigheid van de rechtspleging kon hebben, daar de op straffe van nietigheid voorgeschreven minimumtermijn in het systeem van de gewone rechtspleging alleszins wordt geëerbiedigd ; dat bedoelde onjuiste vermelding derhalve ten deze niet van aard is de nietigheid van de akte ten gevolge te hebben (Le Paige, *Rechtsmiddelen*, nr. 88ter) ;

Overwegende dat het verzoekschrift tot hoger beroep van 26 maart 1974 gedaagde in hoger beroep aanzet "te verschijnen na de wettelijke termijn van acht dagen" ;

Overwegende dat appellante krachtens artikel 1057, 7°, van het Gerechtelijk Wetboek ertoe gehouden was in de akte van hoger beroep een "termijn van verschijning" te bepalen ; dat de akte van hoger beroep van 26 maart 1974 de in artikel 707 van hetzelfde wetboek voorgeschreven minimumtermijn heeft geëerbiedigd ; dat waar de wet de duur van de termijn niet preciseert, appellante niet verplicht was een vervaltermijn te vermelden ; dat uit geen enkele wetsbepaling, ook niet uit artikel 48 en volgende van het Gerechtelijk Wetboek, voortspuit dat door nietigheid aangetast zou zijn de akte van hoger beroep die, in stede van de termijn te bepalen "binnen" welke de geïntimeerde in principe zijn verklaring van verschijning moet doen, enkel de minimumtermijn vermeldt na verstrijken waarvan de verklaring van verschijning moet worden gedaan (Cassatie 8 februari 1974, R.W., 1973-74, 2264) ;

Overwegende dat de hogere beroepen derhalve regelmatig werden ingesteld qua vorm en termijn, dat het incidenteel beroep eveneens regelmatig is ingesteld ;

(...)

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

1e KAMER — 3 NOVEMBER 1975

Voorzitter : de h. Alsteens

Raadsheren : de hh. Hernould en De Vocht

Advocaten : mrs. F. Bastaens en R. Bruneel

1. Bevoegdheid—Rechtbank van eerste aanleg—Beslagrechter—Wedereis—Bevoegdheidsgeschil—Verdeling van de zaken onder de kamers—2. Veinzing—Vennootschap—Geveinsde oprichtingsakte.

1. *Bewerend eigenaar te zijn van in beslag genomen voorwerpen heeft een vennootschap voor de beslagrechter verzet gedaan tegen de verkoop. Bij wedereis vordert de beslaglegger dat gezegd wordt dat de vennootschap onbestaande is.*

De hoofdeis behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg en de wedereis valt niet onder de uitsluitende bevoegdheid van een andere rechtbank.

Tot de burgerlijke kamers van de rechtbank van eerste

aanleg behoort de enkelvoudige kamer van de beslagrechter, die, hoewel slechts belast met de geschillen inzake bewarende beslagen of gedwongen tenuitvoerlegging, kennis neemt van de voor hem gebrachte vorderingen, tenzij hij ofwel op een incident in verband met de verdeling van de zaken onder de kamers of de rechters van de rechtbank dat vóór ieder ander middel door een der partijen of bij de opening van het debat ambtshalve wordt uitgelokt, het dossier aan de voorzitter van de rechtbank voorlegt, ofwel, bij betwisting van zijn bevoegdheid, toepassing maakt van de artikelen 568, lid 2, en 639 Ger.W. Ten deze mocht de beslagrechter niet ten aanzien van de wedereis met toepassing van art. 640 Ger.W. ambtshalve een middel van onbevoegdheid aanvoeren.

2. Derden mogen de simulatie van de oprichtingsakte van een vennootschap door alle bewijsmiddelen rechtens leveren. Bij bewijs van de simulatie van de akte, valt de tegenwerpelijheid van haar bestaan weg. Bij gemis van rechtsgeldig bewijs van haar bestaan toont de vennootschap geen hoedanigheid aan om in rechte op te treden.

N.V. Inrichting voor Fruitverwerking t/
N.V. Etablissements Lerebourg en Janssens

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van appellante er toe strekte roerende goederen, uitvoerend in beslag genomen ten verzoeken van eerste en ten laste van tweede geïntimeerde, weder op te eisen en deze partijen te doen veroordelen tot betaling van schadevergoeding en kosten ;

Overwegende dat eerste geïntimeerde, in haar verweer, de geloofwaardigheid en de tegenstelbaarheid van een door appellante voorgebrachte factuur betreffende de in beslag genomen goederen betwistte, en, bij tegeneis vorderde dat voor recht zou worden gezegd :

— dat appellante onbestaande is en dat de stichtingsakte en de kapitaalsverhoging schijnakten zijn welke haar niet tegenstelbaar zijn,

— dat het bezit van appellante zich vereenzelvigt met het bezit van tweede geïntimeerde ;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering van appellante afwees op grond van het verweermiddel van geïntimeerde, de tegenvordering kwalificeerde als een vordering tot nietigverklaring van een vennootschap, zijn onbevoegdheid desbetreffend vaststelde en deze tegenvordering verwees naar de arrondissementsrechtbank te Antwerpen op grond van art. 640 Ger.W. ;

Overwegende dat — wegens de hiërarchie van de inmiddels gewijzigde, minstens anders gekwalificeerde middelen van eerste geïntimeerde — het past vooraf de beschikking van de eerste rechter over de zogenaamde tegeneis die als verweermiddel geldt te behandelen ;

Overwegende dat, zelfs gesteld dat het middel van niet-tegenstelbaarheid van de akten van stichting van de N.V. Inrichting voor Fruitverwerking, en van haar kapitaalsverhoging, door de eerste rechter met eerste geïntimeerde terecht als tegeneis zou gekwalificeerd zijn en gestrekt hebben tot nietigverklaring van deze vennootschap, dan nog de eerste rechter bevoegd was om ervan kennis te nemen ;

Overwegende dat, buiten niet ter zake toepasselijke uitzonderingen, de rechtbank van eerste aanleg kennis neemt van alle vorderingen, behoudens het uitsluitend

recht van de verweerder deze bevoegdheid te betwisten (art. 568, lid 2, Ger.W.) ; dat zij kennis neemt van de tegenvorderingen, ongeacht hun aard en hun bedrag (art. 563 Ger.W.) ;

Overwegende dat de rechtbank van eerste aanleg bestaat onder meer uit één of meer kamers voor burgerlijke zaken (art. 76 Ger.W.), op hun beurt bestaande uit één of drie rechters (art. 78 Ger.W.) waaronder de alleen-sprekende beslagrechter die, hoewel enkel belast met de geschillen inzake bewarende beslagen en gedwongen tenuitvoerlegging (art. 1395 Ger.W.) kennis neemt van de voor hem gebrachte vorderingen, tenzij hij

— op incident in verband met de verdeling van de burgerlijke zaken onder de kamers of rechters van dezelfde rechtbank, vóór ieder ander middel door een der partijen of bij de opening van de debatten ambtshalve uitgelokt, het dossier voorlegt aan de voorzitter van de rechtbank (art. 88, § 2, Ger.W.),

— of op betwisting van zijn bevoegdheid (art. 568, lid 2, en 639 Ger.W.) de zaak naar de arrondissementsrechtbank verwijst ;

Overwegende dat nu ter zake de hoofdvordering op grond van de artt. 568 en 569, 5°, Ger.W. behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van de rechtbank van eerste aanleg, de tegenvordering niet behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van een andere rechtbank, en geen toepassing werd gedaan van het art. 88, § 2, of artt. 568, lid 2 en 639, Ger.W. ;

de eerste rechter, aan wie de zaak aldus definitief toegewezen was, zich ten onrechte onbevoegd verklaarde ;

Overwegende dat het hof van beroep de zaak aan zich trekt wanneer het een vonnis vernietigt waarbij de eerste rechter zich onbevoegd heeft verklaard (art. 1069 Ger.W.) ;

Overwegende dat eerste geïntimeerde haar in eerste aanleg als tegeneis gekwalificeerd middel thans als louter verweermiddel aanwendt en vordert "te zeggen dat appellante niet rechtsgeldig werd opgericht, te zeggen dat het hier gaat over een schijnakte, derhalve de oorspronkelijke vordering niet ontvankelijk, minstens ongegrond te verklaren" ;

Overwegende dat uit de strafrechtelijke informatie blijkt dat de stichtingsakte van de N.V. Inrichting voor Fruitverwerking van Broechem een louter schijnakte is van een gesimuleerd negotium ; dat de zogenaamde stichters in werkelijkheid slechts hun naam leenden, geen zagezegde onderschreven aandelen volstortten, geen affectio societatis hadden ; dat de zogenaamde beheerders nooit enige beheersdaad stelden ; dat de zogenaamde algemene vergaderingen zich beperkten tot louter formele bijeenkomsten ;

Overwegende dat de thans door appellante voorgebrachte verklaring van 20 juni 1972 van Maria Janssens, zuster van tweede geïntimeerde, de vermeldingen van de louter vormelijke akte van kapitaalsverhoging, het aantal van de schijnvennoten en de publikatie van de balansen, daaraan niet afdoen ;

Overwegende dat, indien het waar is dat de volstorting van het kapitaal mag geschieden met voorgeschoten gelden, het nochtans vereist is dat de volstorting zelf door de onderschrijver "animo domini" geschiedt ;

Overwegende dat de bewijskracht tot inschrijving wegens valsheid van authentieke akten, de oprechtheid

van het negotium niet dekt ; dat het bewijs van simulatie door derden geleverd mag worden met alle middelen rechtens ;

Overwegende dat ingevolge het bewijs van de simulatie van een akte, de tegenwerpelijheid van haar bestaan wegvalt ;

Overwegende dat eerste geïntimeerde rechtmatig belang heeft bij de aanwending van dit middel ; dat bij gemis aan rechtsgeldig bewijs van haar bestaan, appellante geen hoedanigheid aantoont om in rechte op te treden ;

Om die redenen,

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak ten opzichte van appellante en eerste geïntimeerde en bij op tegenspraak geacht arrest ten opzichte van tweede geïntimeerde,

Gelet op artikel 24 van de Wet van 15 juni 1935 ;

Ontvangt de hogere beroepen ; doet de beschikking te niet ; trekt de zaak aan zich ; opnieuw wijzende, verklaart de oorspronkelijke vordering van appellante niet toelaatbaar ; veroordeelt haar tot de gedingskosten.

NOOT—Zie betreffende art. 88, § 2, Ger.W. FETTWEIS, *Bevoegdheid*, nr. 37. Verg. Hof Brussel, 27 mei 1971, *J.T.*, 1972, 389, met noot van D. CHABOT-LÉONARD.

HOF VAN BEROEP TE GENT

9e KAMER — 27 JUNI 1975

Voorzitter : de h. Beeckman

Raadsheren : de hh. Soetaert en Lamiroy

Advocaat : mr. J. Beernaert

Openbare orde en goede zeden—Kansspelen—Bingo en flipper—Art. 1965 B.W.—Werkingssfeer.

In het K.B. van 13 januari 1975 zijn de voorwaarden bepaald, waaronder de exploitatie van bingo's en flippers is toegelaten.

Als alleen het bij de wet toegelaten gebruik beoogd is, komt noch het spel op zodanige apparaten noch de exploitatie ervan in strijd met de openbare orde of de goede zeden.

Alleen de vordering tot betaling van de inzet of van de toegekende beloning of tot teruggave daarvan is door de wet uitgesloten, niet de vordering tot betaling van de vergoedingen bedongen voor de verhuur of plaatsing van het apparaat ter exploitatie bij een herbergier, noch de vorderingen voortvloeiende uit zodanige overeenkomst.

Huyghe t/ Huyghebaert e.a.

Gezien de stukken, inzonderheid het vonnis, als op tegenspraak gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Kortrijk, eerste kamer, op 14 februari 1974, waarvan de oorspronkelijke eiser tijdig en regelmatig in hoger beroep is gekomen ;

Overwegende dat geïntimeerden, ofschoon regelmatig voor het hof opgeroepen bij het inleidend exploit en

opnieuw gedagvaard met toepassing van artikel 751 Ger.W., niet zijn verschenen ;

Overwegende dat appellant vordert : ontbinding van de tussen partijen gesloten overeenkomst, betaling van bedongen vergoeding en teruggave van drie spelapparaten ;

Overwegende dat partijen op 13 januari 1972 een overeenkomst hebben gesloten ingaande einde februari 1972, waarbij appellant zich verbond om in de herberg gedreven door eerste gedaagde drie elektrische apparaten "ter uitbating te plaatsen" en wel een juke-box, een bingo en een flipper, die zijn eigendom bleven en waarvan de opbrengst hem zou toekomen, behoudens een vergoeding voor geïntimeerden, bepaald op 50 % voor de juke-box en 20 % voor de bingo en voor de flipper ;

Overwegende dat in de overeenkomst ondermeer is bedongen :

art. 1 : absolute voorrang voor appellant om dergelijke spelen in de herberg te plaatsen ;

art. 3 : geïntimeerden waarborgen een opbrengst van minimum 1.500 frank per maand en per spel ;

art. 4 : ("proef")tijd van drie jaar en opzeggingstermijn van zes maanden, alleen door geïntimeerden na te komen ;

art. 5 : verbod andere gelijkaardige apparaten in bedrijf te nemen van concurrenten en verplichting de geplaatste apparaten steeds bedrijfsklaar ter beschikking van de klanten te houden ;

art. 6 : verbod voor geïntimeerden de overeenkomst te "verbreken" noch de normale naleving ervan te verhinderen op een of andere manier" vóór het einde van de gestelde periode, op straffe van betaling van de minimumopbrengst van 1.500 frank per maand en per spel over de duur van de nog te lopen periode en ten minste over twaalf maanden, en van verlies van alle toegestane voordelen ;

art. 7 : strafbeding in geval van overtreding van de overeenkomst door het kopen, plaatsen of laten plaatsen van cafés spelen geleverd door concurrenten en wel : 30.000 frank als vaste en onverminderbare schadevergoeding in de zin van artikel 1152 B.W. ; bovendien, in geval van gerechtelijke vordering : 15 % van het gevorderde bedrag voor alle kosten die niet onder de gerechtskosten begrepen zijn ;

art. 11 : verplichting voor geïntimeerden om alle wetsbepalingen ter zake van de geplaatste spelen in acht te nemen, inzonderheid die betreffende de al dan niet strafbare wijze van exploitatie ;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering in haar geheel ontoelaatbaar heeft verklaard, op grond dat de bingo en de flipper kansspelen zijn waarvoor de wet geen rechtsvordering toestaat (art. 1965 B.W.), terwijl de gesloten overeenkomst één onverbreekbaar geheel uitmaakt en derhalve voor het geheel het lot van de bedingen betreffende de kansspelen moet delen ;

Overwegende dat de juke-box geen spel is, maar een apparaat waarmee muziek wordt gereproduceerd ; dat de flipper en de bingo spelen zijn waarbij het resultaat afhangt van de loop van een of meer metalen balletjes die door de speler, middels het insteken van een geldstuk of penning, in het spel worden gebracht en, althans bij de flipper, dank zij enige behendigheid gedurende enige tijd in het spel kunnen worden gehouden ; dat de

loop van het balletje bij de bingo geheel en bij de flipper ongeveer geheel van het toeval afhangt, zodat beide als kansspelen moeten worden beschouwd ;

Overwegende dat zowel de bingo als de flipper, volgens de Wet van 19 april 1963, op niet strafbare wijze kunnen worden geëxploiteerd en gespeeld, mits zij aan de speler geen andere kans op verrijking of stoffelijk voordeel opleveren dan het recht om gratis verder te spelen ; dat de Wet van 22 november 1974 de Koning heeft gemachtigd een lijst op te stellen van speelapparaten waarvan de exploitatie onder de met die wet overeenstemmende voorwaarden toegelaten blijft ; dat in het Koninklijk Besluit van 13 januari 1975 voorwaarden zijn bepaald waaronder de exploitatie van bingo's en flippers wordt toegelaten ;

Overwegende dat hieruit volgt dat de genoemde apparaten zowel vóór als na de Wet van 22 november 1974 op geoorloofde wijze konden worden gespeeld en geëxploiteerd ; dat ter zake krachtens de gesloten overeenkomst alleen het bij de wet toegelaten gebruik beoogd was ;

Overwegende dat noch het spel op zodanige apparaten noch de exploitatie ervan in strijd komen met de openbare orde of de goede zeden ; dat de lichamelijke en geestelijke onbenulligheid van zulk een spel veel mensen tot ontspanning strekt en aldus een positieve rol kan vervullen, terwijl de afwezigheid van mogelijke winst, gewinzucht of het bevorderen daarvan uitsluit ; dat zo dat soort spel nog onder de regel van artikel 1965 B.W. valt, omdat het een kansspel blijft, het alleen kan zijn omdat en in zover de vordering daaruit, welke door de evengoemde bepaling wordt ontzegd, onbenullige bedragen betreft, waarmee het gerecht zich niet inlaat ;

Overwegende dat hieruit verder volgt dat alleen de vordering tot betaling van de inzet of van de toegekende beloning of tot teruggave daarvan door de wet is uitgesloten, niet de vordering tot betaling van de vergoedingen bedongen voor de verhuring of plaatsing van het apparaat ter exploitatie bij een herbergier, noch de vorderingen voortvloeiende uit zodanige overeenkomst ;

Overwegende dat de vordering van appellant derhalve ontvankelijk is ;

Overwegende dat uit de overgelegde stukken blijkt dat geïntimeerden de geplaatste apparaten niet of niet meer klaar voor gebruik ter beschikking van de cliënteel stelden, maar apparaten van concurrenten gebruikten, waaruit volgt dat de eis tot ontbinding van de overeenkomst te hunnen nadele gegrond is ; dat geïntimeerden diensgevolge de apparaten aan appellant moeten teruggeven ;

Overwegende dat de gevorderde vergoedingen evenwel nader onderzoek behoeven ;

Overwegende dat appellant vordert : 1.500 frank per maand over de nog te verlopen periode van 15 maanden voor alle apparaten samen, op grond van artikel 6 van de overeenkomst, en 30.000 frank op grond van artikel 7, eerste zin ;

Overwegende dat appellant niet bewijst dat de apparaten meer konden opbrengen dan de door hem zelf bepaalde vergoeding van 1.500 frank per maand, waaruit volgt dat, voor zover hij die som ontvangt, het bedrag van 30.000 frank geen reële schade dekt, maar tot

zuivere speculatie op overtreding van het contract zou leiden ; dat er voor het overige geen ambtshalve aan te voeren redenen zijn om geïntimeerden te ontheffen van de aangegane verbintenis om de apparaten gedurende nog vijftien maanden in bedrijf te houden, zodat aan appellant toekomt : 22.500 frank ;

Op die gronden,

Gelet op artikel 24 van de Wet van 15 juni 1935 ;

Recht doende als op tegenspraak ten aanzien van geïntimeerden ;

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk en in de hierna bepaalde mate gegrond ;

Doet het bestreden vonnis teniet en, opnieuw wijzend, verklaart de vordering ontvankelijk en in de hierna bepaalde mate gegrond ; verklaart de overeenkomst betreffende de plaatsing van de betwiste apparaten ontbonden ten nadele van geïntimeerden ; veroordeelt geïntimeerden tot teruggave van de juke-box, bingo en flipper binnen achtenveertig uren na de betekening van dit arrest ; bij gebreke van vrijwillige afgifte, machtigt appellant die apparaten zelf weg te halen of te laten weghalen, zo nodig met de hulp van de openbare macht en zulks op kosten van geïntimeerden, kosten welke invorderbaar zullen zijn op overlegging van de gekweten factuur ; veroordeelt gedaagden solidair om aan appellant te betalen 22.500 frank, vermeerderd met de gerechtelijke rente ; ontzegt het meer gevorderde ; veroordeelt geïntimeerden solidair in de kosten van beide instanties.

NOOT—Op dezelfde datum is door dezelfde kamer van het hof een tweede arrest gewezen in de zin van het bovenstaande (i.z. Verhaeghe t/ Vandenbroucke).

In dezelfde zin : Hof Luik, 7 mei 1958, *Jur. Liège*, 1958-59, 49. Verg. DEMEUR in R.C.J.B., 1949, 222.

Anders : Hof Luik, 17 april 1972, *Jur. Liège*, 1972, 289 ; Rb. Antwerpen, 3 mei 1973, R.W., 1974-75, 1397.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE MECHELEN

1e KAMER — 27 MEI 1975

Voorzitter : de h. J. Kiekens

Rechters : de h. R. de Forche en mevr. Bourgeois

Advocaten : mrs. Verbist en Marynen

Architect—Plans waarvoor een bouwvergunning wordt geweigerd—Taak van de architect—Tekortkoming aan deontologische regel.

De vergunning voor het bouwen van een eenvoudig woonhuis op een perceel in een landelijke zone waarvoor bij koninklijk besluit een algemeen plan van aanleg was goedgekeurd, werd geweigerd op grond dat het perceel niet voor woningbouw in aanmerking kwam.

De architect moet waken voor het vervullen van de administratieve formaliteiten die essentieel zijn om zijn opdracht tot een goed einde te brengen en die wegens hun complexiteit aan de bekwaaamheid van de bouwheer ontgaan.

Ten deze heeft de architect voorbarig plannen gemaakt

zonder voldoende rekening te houden met de ligging van het perceel. Nu hij te kort is geschoten in zijn plicht tot inachtneming van alle verordeningvoorschriften (reglement van beroepsplichten, art. 25), kan hij zich niet beroepen op de bepalingen van art. 4 van de deontologische norm 2 die in een schadevergoeding voorzien voor het geval dat de architect in de onmogelijkheid verkeert de gegeven opdracht uit te voeren.

Arens t/Lejon

Gezien het vonnis van het Vredegerecht te Willebroek van 19 oktober 1973 waarbij huidige appellant werd veroordeeld tot het betalen aan geïntimeerde van 15.900 frank met aankleven ;
(...)

In feite

Op 16 augustus 1967 werd tussen appellant en geïntimeerde een contract gesloten, waarbij geïntimeerde opdracht kreeg tot het bouwen van een eenvoudig woonhuis op een perceel bouwgrond gelegen te Heffen, Heirstraat, Wijk C, deel van nr. 161. De berekeningsvoet van het honorarium bedroeg 5 % op de volledige kosten van de ruwbouw en de schrijnwerkerij. De verdere verplichtingen en rechten van beide partijen zijn deze die worden bepaald door de wettelijke bepalingen op het architectencontract, de deontologische normen van de orde der architecten. Er werd een voorschot van 3.000 frank betaald.

De bouwgrond lag in de landelijke zone, zoals blijkt uit een algemeen plan van aanleg, goedgekeurd bij K.B. van 9 december 1966. De stedenbouwkundige voorschriften vervat in art. 4 bepalen :

1° bestemming : woonhuizen, handelsinrichtingen, kleinbedrijven, landbouw- en tuinbouwbedrijven, nijverheden, opslagplaatsen voor gebruikte voertuigen en schroot ;

2° bebouwing : alleenstaand. Woonhuizen, handelsinrichtingen, kleinbedrijven mogen slechts worden opgericht op percelen gelegen aan bestaande verkeerswegen, die, gelet op de plaatselijke toestand, voldoende zijn uitgerust ;

3° bouwperceel : minimum breedte $\pm$ 35 m.

Het advies van de gemachtigde ambtenaar over de bouwaanvraag is negatief en luidt : "de bouwvergunning dient te worden geweigerd : het perceel is niet gelegen in een woonkern of in de onmiddellijke uitbreiding ervan (komt bijgevolg niet in aanmerking voor woningbouw" (advies van 24 januari 1968). Hierop volgt een weigering van bouwvergunning door het College van Burgemeester en Schepenen, steunend op het ongunstig advies (20 februari 1969).

Een herziening van het weigeringsbesluit wordt aangevraagd met staving : het uitoefenen van het bijberoep groententeelt. De architect heeft een lichtjes gewijzigd plan opgesteld op naam van L. Wouters, landbouwer en schoonvader van Arens G.

Bij schrijven van 3 mei 1968 uitgaande van de gemeente Heffen wordt aan Arens G. medegedeeld dat het bestuur van stedenbouw ongunstig adviseert : "De bouwvergunning moet worden geweigerd, de onderhavige aanvraag, vergezeld van hetzelfde plan als dat gevoegd

bij de aanvraag waarover reeds beslist werd, is niet ontvankelijk, gelet op het feit dat geen nieuw element voorhanden is. Het ongunstig advies van 24 januari 1968 en de beslissing van het College van Burgemeester en Schepenen van 20 februari 1968 blijven uiteraard van kracht".

Vóór de herziening van de aanvraag heeft Lejon, bij brief van 30 april 1968, aan Arens geschreven dat "indien de bouwtoelating niet wordt toegestaan, de zaak als afgehandeld is te beschouwen tegen betaling van een tweede som van 3.000 frank".

Uit de correspondentie tussen partijen blijkt dat appellant eerst 500 frank wil betalen tot vergoeding van de prestaties van geïntimeerde ; thans meent hij niets meer verschuldigd te zijn.

Geïntimeerde maakt aanspraak op het volledig honorarium en schadevergoeding wegens contractbreuk.

In rechte

Aangezien de architect, in casu geïntimeerde, moet waken voor het vervullen van de administratieve formaliteiten die essentieel zijn om zijn opdracht tot een goed einde te brengen en die wegens hun complexiteit ontgaan aan de bekwaamheid van de bouwheer, in casu appellant (M.A. Flamme en J. Lepaffe, *Le contrat d'entreprise*, Brussel 1966, nr. 369) ;

Aangezien het perceel grond in een landelijke zone gelegen was waarvan geïntimeerde moest weten dat het slechts onder bepaalde voorwaarden mocht worden bebouwd ;

Aangezien bijgevolg moest worden nagegaan of een eenvoudig woonhuis in een landelijke zone mocht worden ingeplant ;

Aangezien geïntimeerde appellant niet heeft gewezen op de administratieve mogelijkheden van art. 55 van de Wet van 29 maart 1962 van beroep bij de bestendige deputatie tegen de weigeringsbeslissing van het schepencollege, maar zich beperkt heeft tot het opstellen van lichtjes gewijzigde plannen met staving van een bijberoep van groententeelt ;

Aangezien geïntimeerde voorbarig plannen heeft opgesteld zonder voldoende rekening te houden met de ligging van het perceel in een landelijke zone ;

Aangezien de betwisting op de brief van 30 april 1968 slaat op de tweede bouwaanvraag op naam van de schoonvader van appellant dan wel op de eerste bouwaanvraag niet relevant is, aangezien blijkt dat de plannen bijna identiek zijn en de administratieve stappen tot het bekomen van een bouwvergunning behoren tot de normale opdracht van een architect en aldus geen bijzondere honorering rechtvaardigt (Flamme en Lepaffe, *op. cit.*, nr. 430) ;

Aangezien daar geïntimeerde te kort is geschoten in zijn plicht tot inachtneming van alle verordeningvoorschriften (reglement van beroepsplichten, art. 25), hij bijgevolg niet kan genieten van de bepalingen van art. 4 van de deontologische norm 2 die schadevergoeding voorzien wanneer de architect in de onmogelijkheid verkeert een gegeven opdracht uit te voeren ;

Aangezien geïntimeerde recht heeft op vergoeding wegens opgemaakte plannen, doch dit honorarium niet kan worden berekend zoals geïntimeerde staande houdt, op grond van het contract, nl. 5 % van de volledige kosten

van de ruwbouw en schrijnwerkerij, geschat op 645.000 frank, waarvan 40 % wordt gevorderd, daar 20 % moest worden betaald bij de opdrachtsomschrijving en 20 % bij de bouw aanvraag ;

Aangezien wanneer de werken niet worden uitgevoerd, de rechtbank doorgaans voor plannen alleen 1 % van de kostprijs als honorarium aanvaardt (Flamme en Lepaffe, *op. cit.*, nr. 424) ;

Aangezien in casu deze berekening moet worden aangenomen, zodat 6.450 frank moet worden toegekend,

WETGEVING

De wet van 30 juni 1975 betreffende het statuut van de banken, de private spaarkassen en bepaalde andere financiële instellingen *

1. Onderhavige uiteenzetting wil een beknopt en tot niet-specialisten gericht overzicht geven van de belangrijke wijzigingen die door de *Wet van 30 juni 1975* werden teweeggebracht in het statuut van sommige van onze (hoofdzakelijk privaatrechtelijke) financiële instellingen.

In de vorm waarin het door de huidige regering werd ingediend had het oorspronkelijk ontwerp (*Parl. Besch. Senaat*, 1974, nr. 275/1) voornamelijk tot doel de feitelijke *brancheervaring* tussen diverse financiële instellingen, en in het bijzonder tussen banken en spaarkassen, binnen ordelijke wettelijke banen te leiden. Van de gelegenheid werd tevens gebruik gemaakt om onze wetgeving *aan te passen aan de E.E.G.-richtlijn* van 28 juni 1973 inzake de afschaffing van de beperkingen op de vestigingsvrijheid en de vrije dienstverlening inzake niet gesalarieerde activiteiten van banken en andere financiële instellingen (*Publ. Eur. Gem.*, L 194 van 16 juli 1973). Voorts werd ook gepoogd tegemoet te komen aan een andere feitelijke evolutie die zich in de financiële wereld had voorgedaan, met name de *internationalisatie* der financiële activiteiten.

Naar aanleiding van de incidenten die zich bij wisselverrichtingen in de Belgische en buitenlandse bankwereld hadden voorgedaan werden begin 1975 in het ontwerp nr. 275 tevens maatregelen opgenomen tot versteviging van de *bescherming van het spaarwezen* (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/5 2). Daartoe behoren in de eerste plaats de maatregelen die, los van de deviezenreglementering zelf, specifiek op het vlak van het bankregime getroffen kunnen worden ten einde evenwichten op te leggen tussen de tegoeden en verbintenissen die uit wisselverrichtingen voortvloeien. Daartoe behoren ook maatregelen tot versterking van de interne controle, tot bescherming van schuldeisers tegen beleidsvergissingen en "ongevallen" die de solvabiliteit of liquiditeit van de financiële instelling in het gedrang brengen en ten slotte, maatregelen ter controle van de risico's die voortvloeien uit activiteiten welke niet door de banken zelf maar door hun filialen of geaffilieerde vennootschappen worden uitgeoefend.

Alles bij elkaar werden aldus aanzienlijke onderdelen van onze financiële wetgeving gewijzigd: nl. het statuut van de privé spaarkassen met inbegrip van het statuut van het Centraal Bureau voor de Kleine Spaarders en het Herdiscontering- en Waarborginstituut (hoofdstuk I van de wet), het K.B. nr. 185 op de bankcontrole met inbegrip van de bevoegdheden van de Bankcommissie (hoofdstuk II), de Wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden (hoofdstuk III), het K.B. nr. 64 van 10 november 1967 op de portefeuillemaatschappijen (hoofdstuk IV),

dat deze berekening overigens strookt met de door geïntimeerde voorgestelde berekening die, na een voorschot van 3000 frank ontvangen te hebben, op 30 april 1968 ermee akkoord ging de zaak als geëindigd te beschouwen tegen een tweede betaling van 3.000 frank ;

Aangezien het tweede plan bijna identiek is aan het eerste plan, zodat hiervoor geen afzonderlijk honorarium verschuldigd is ;

(...)

de Vennootschappenwet (hoofdstuk V) en de Organieke Wet op de Algemene Spaar- en Lijfrentekas (hoofdstuk VI).

Ten einde herhalingen te vermijden en beter de innovaties van de nieuwe wet in het licht te stellen wordt hieronder van het schema van de wet afgeweken. Naar het voorbeeld van de in de Kamer door de minister van Financiën gegeven uiteenzetting (*Parl. Besch., Kamer*, 1974-75, nr. 549/5, p. 5) worden de bepalingen van de nieuwe wet gegroepeerd rond drie hoofdthema's: de gelijkvormigheid van de statuten en de concentratie van de controles, de verscherping van de controle, en de overige diverse wetsaanpassingen.

Alvorens deze thema's van naderbij te bekijken lijkt het aangewezen in grote trekken te herinneren aan de belangrijkste etappes in de evolutie van onze financiële instellingen en aan de directe voorgeschiedenis van de besproken wet.

I. ENKELE GEGEVENS UIT DE EVOLUTIE VAN ONZE FINANCIËLE INSTELLINGEN EN VAN HUN REGLEMENTERING

2. Men moet vaststellen dat de geschiedenis van onze financiële wetgeving geconcentreerd ligt rond enkele belangrijke golfbewegingen. Vaak immers nam deze wetgeving het karakter aan van een *gelegenheidswetgeving* ontstaan naar aanleiding van opduikende noden of wan-toestanden. Anderzijds dankte zij ook haar ontstaan aan het richtinggevend impuls en de visie van sommige persoonlijkheden in het financieel beleid van het land.

In een eerste belangrijke "golf" onder impuls van FRÈRE-ORBAN in het midden van de voorgaande eeuw situeert zich onder meer de oprichting van een officiële spaarbank en lijfrentekas, uitgegroeid tot de thans bestaande "Algemene Spaar- en Lijfrentekas". Uit die tijd dateert ook de oprichting van de Nationale Bank (aanvankelijk als privaatrechtelijke instelling) en van het Gemeentekrediet (als een van Europa's vroegste voorlopers van intercommunale verenigingen).

(*) Men zal betreffende deze wet met vrucht de commentaren raadplegen die sedert het opstellen van deze kroniek in de vakpers zijn verschenen: W. DE CLERCQ, minister van Financiën, "De wet betreffende het statuut van de banken, de private spaarkassen en bepaalde andere financiële instellingen", *R.W.*, 1975-76, 833-840 ; A. BRUYNEEL, "La loi du 30 juin 1975: "Mammouth", souris ou pot-pourri?", *J.T.*, 1975, 649-660.

Een zeer belangrijke ontwikkeling heeft plaats na de mondiale economische crisis van het begin van de dertiger jaren. In verband met de hierna behandelde materies dienen voornamelijk vermeld te worden: de Wet van 7 december 1934 houdende oprichting van het Centraal Bureau voor de Kleine Spaarders (C.B.K.S.), het K.B. nr. 42 van 15 december 1934 strekkend tot bescherming van de spaarders die hun geld in de vorm van deposito's toevertrouwen aan privé spaarkassen of aan andere instellingen die geen banken zijn, het K.B. nr. 175 van 13 juni 1935 houdende instelling van het Herdiscontering- en Waarborginstituut (H.W.I.) en het K.B. nr. 185 van 9 juli 1935 op de bankcontrole en het uitgifte regime voor titels en effecten.

Men weet dat onder deze wetgeving aan het C.B.K.S. de dubbele rol toekwam van mobiliserings-instantie (een rol die t.a.v. banken door het H.W.I. uitgeoefend wordt) en van controle-instantie (een rol die t.a.v. de banken door de Bankcommissie wordt uitgeoefend). Men weet ook dat de rol van de Bankcommissie geleidelijk werd uitgebreid: oorspronkelijk belast met het toezicht op de banken en op de openbare uitgifte van effecten (i.v.m. het "openbaar" karakter dient rekening gehouden te worden met de Wet van 10 juli 1969 op het solliciteren van het openbaar spaarwezen), werd zij naderhand ook belast met de controle van de gemeenschappelijke beleggingsfondsen (Wet van 27 maart 1957), van de financiële instellingen, andere dan banken of privé spaarkassen, die op het spaarwezen een beroep doen (Wet van 10 juni 1964, gewijzigd door het K.B. nr. 63 van 10 november 1967) — er zij op gewezen dat deze instellingen voorheen onder de controle van het C.B.K.S. ressorteerden — en van de portefeuillemaatschappijen (K.B. nr. 64 van 10 november 1967). Zoals verder wordt aangetoond ligt de hierbij besproken Wet van 30 juni 1975 in het verlengde van deze evolutie in de mate dat thans ook de privé spaarkassen onder het toezicht van de Bankcommissie (zullen) worden gesteld.

3. Op grond van de Volmachtenwet van 31 maart 1967 komt een volgend pakket financiële wetgeving tot stand. De wetgeving op de *privé spaarkassen* wordt gewijzigd door het K.B. nr. 11 van 18 april 1967 (zie J. MERTENS, «L'arrêté royal no. 11 du 18 avril 1967 relatif au contrôle des caisses d'épargne privées», *Rev. Banque*, 1967, 416-435). Tot de ingevoerde veranderingen behoort onder meer een uitbreiding van de controlebevoegdheden van het C.B.K.S. Het toezicht van dit laatste organisme wordt uitgebreid tot beleggingsmodaliteiten van alle spaargelden waar het voordien beperkt bleef tot de fondsen die bij wijze van spaardeposito's waren geïnd. Dit betekent dat de bij wijze van obligatielening geïnde spaargelden thans ook onder het toezicht van het C.B.K.S. ressorteren, ofschoon zij voordien reeds onderworpen waren — en ook na de wetwijziging van 1967 blijven — aan de uitgiftecontrole van de Bankcommissie. De banken zijn anderzijds niet onderworpen aan de controle van het C.B.K.S., ook niet met betrekking tot de door hen uitgegeven "depositoboekjes", die, ofschoon zij niet de naam van spaarboekjes mogen dragen, in feite dezelfde operatie dekken.

Aan het C.B.K.S. wordt door het K.B. nr. 11 de bevoegdheid gegeven om solvabiliteits- en thesauriecoëfficiënten op te leggen en om de privé spaarkassen in te schakelen in 's lands economisch en financieel beleid. Een einde wordt gemaakt aan het fenomeen van de "gemengde spaarkas" die naast haar spaarkasfunctie ook andere industriële of commerciële activiteiten uitoefent (zie over dit alles H. COREMANS, "Het statuut van de private spaarkassen", *T. Not.*, 1973, 50-64). De aldus gewijzigde bepalingen werden gecoördineerd bij K.B. van 23 juni 1967, hierna "coördinatiebesluit" genoemd, en het zijn de bepalingen van dit besluit die door de Mammoetwet gewijzigd worden.

In hetzelfde jaar wordt door de Wet van 3 mei 1967 ook een wijziging aangebracht in het belangrijk artikel 14 van het K.B. nr. 185. Met name wordt het op de banken rustend verbod om voor eigen rekening aandelen en deelnemingen in industriële of commerciële ondernemingen andere dan banken, te bezitten in die zin versoepeld dat het bezit van obligaties voortaan zonder beperking in de tijd wordt toegelaten en dat de periode gedurende welke banken aandelen of deelnemingen met het oog op de verkoop ervan in portefeuille mogen houden, gebracht wordt van zes maanden op één jaar met twee mogelijke, door de Bankcommissie toe te staan, verlengingen van één jaar. Aan de Bankcommissie wordt tevens de bevoegdheid gegeven om bij wijze van reglement beperkingen op te leggen aan de omvang van de portefeuilles van de te koop aan te bieden effecten. (Zie hierover: F.A. SMETS, "La loi du 3 mai 1967 modifiant le statut bancaire en Belgique", *Rev. Banque*, 1967, 631-640).

4. De wetwijzigingen van 1967 werden geïnspireerd door de besluiten van een in 1961 ingestelde "Regeringscommissie voor de studie van de financiële problemen van de economische expansie", in de omgang naar de naam van haar voorzitter "de Commissie DE VOGHEL" genoemd.

Deze commissie had inderdaad o.m. voorgesteld het statuut van de banken en van andere financiële instellingen dichter bij elkaar te brengen.

In dit proces van toenadering vormde de wetwijziging van 1967 slechts een etappe. In 1970 wijdde een *tweede* "Commissie DE VOGHEL" (de zgn. "Regeringscommissie voor de studie van voorstellen tot hervorming van de wetten op het bank- en spaarwezen) een verder onderzoek aan de hervormingen welke in de wetgeving op het bank- en spaarwezen wenselijk bleken naar aanleiding van de fenomenen van branchevervaging der financiële instellingen en de internationalisatie der financiële activiteiten. Het verslag leidde onder de regering EYSKENS-COOLS, tot een eerste wetsontwerp dat naast de controle op de banken en privé spaarkassen ook bepalingen inzake de A.S.L.K., de monetaire politiek en de wisselcontrole bevatte, en dat wegens de omvang van de gedekte materies, in financiële kringen de naam van "Mammoetwet" kreeg.

De bepalingen inzake *monetair beleid*, die tot doel hadden een vastere basis te geven aan het voorheen door de Nationale Bank bij wijze van "gentlemen's agreements" gevoerd beleid, werden uit het ontwerp gelicht en opgenomen in de Wet van 28 december 1973 op de budgettaire voorstellen voor 1974.

Het deel over de *wisselcontrole* strekte tot aanpassing van het verouderde Wetsbesluit van 6 oktober 1944 dat, getekend door de toenmalige doch thans gewijzigde tijdsomstandigheden, nogal eenzijdig gericht was op een beperking van de uitvoer van deviezen. Deze bepalingen werden opgenomen in de Wet van 23 december 1974 op de budgettaire voorstellen voor 1975.

Wat overbleef omvatte, zeker na het regeringsamendement van januari 1975 nog een voldoende verscheidenheid van materies om de naam van Mammoetwet te blijven wettigen. Centraal bleef de bekommernis het fenomeen van de branchevervaging of despecialisatie wettelijk te ordenen, zodat een korte illustratie omtrent dit fenomeen hier op zijn plaats is.

5. De vervaging van het specifiek actiedomein van de verschillende financiële instellingen blijft allerm minst beperkt tot de verhouding banken-privé spaarkassen maar deint in feite uit tot de verhouding tussen privé en publieke kredietinstellingen. In een recente bijdrage in *Intermediair* werd zulks door W. CORLUY ("Krachtlijnen van het moderne bankwezen", *Intermediair*, 8 november 1974, 5e jrg., nr. 21) als volgt geïllustreerd.

Wat de *middelenverwerving* betreft moet men allereerst vaststellen dat de realiteit van het bankwezen thans ver verwijderd ligt van de definitie van het K.B. nr. 185, die banken omschrijft als ondernemingen die "gewoonlijk op zicht of op termijnen van hoogstens twee jaar terugbetaalbare gelddeposito's ontvangen ten einde ze voor eigen rekening tot bank-, krediet- of beleggingsoperatiën aan te wenden" (art. 1). Thans verwerven banken een aanzienlijk deel van hun middelen via termijnrekeningen (van meer dan 24 maanden) en van de zgn. "depositoboekjes", zodat zij als concurrenten gaan optreden van de privé spaarkassen en de A.S.L.K. Omgekeerd betreden laatstgenoemde het domein van de banken door het openen van zichtrekeningen met chequeverkeer (men denke o.m. aan de universele rekening van de A.S.L.K. en de oranjerekening van het Gemeentekrediet).

Ook inzake inzameling van kapitalen op middellange termijn betreden de banken door de uitgifte van kasbons op vijf jaar een terrein dat voorheen aan enkele publiekrechtelijke instellingen (Gemeentekrediet, N.M.K.N., N.I.L.K.) voorbehouden was.

Wat de *kredietverstrekking* betreft wordt een soortgelijke evolutie vastgesteld. De banken beperken zich niet tot de financiering van circulatiekredieten met "self-liquidating" karakter maar gaan hun op middellange termijn aange trokken geldmiddelen beleggen in investeringen op middellange en lange termijn (nijverheids-, ambachts-, middenstands- en landbouwinvesteringen en financiering van de export van uitrustingsgoederen), aldus een domein betreffend dat traditioneel aan welbepaalde publiekrechtelijke instellingen (N.M.K.N., N.K.B.K., A.S.L.K. en N.I.L.K.) voorbehouden was. Op hun beurt gaan deze laatste de bankcliënteel afsnoepen door via hun sterk uitgebreide lokale bijkantoren, aan het publiek rechtstreeks traditionele bankservice, met inbegrip van kredieten op korte termijn, aan te bieden.

De in 1967 ingeslagen tendens om deze feitelijke evolutie te bekrachtigen en te ordenen wordt door de Mammoetwet resoluut doorgetrokken.

II. BANKEN EN PRIVÉ SPAARKASSEN: TOENADERING VAN DE STATUTEN EN CONCENTRATIES VAN DE CONTROLES

6. *Uitbreiding van de bevoegdheid van de Bankcommissie*. In het licht van de feitelijke en juridische toenadering van het actiedomein van banken en privé spaarkassen bleek het wenselijk de controle ervan toe te vertrouwen aan één enkel organisme: de *Bankcommissie*. Daartoe zal op een bij koninklijk besluit vast te leggen datum het Centraal Bureau voor de Kleine Spaarders ontbonden worden (art. 23 van de Mammoetwet). Derhalve zal, waar hieronder nog sprake is van het "C.B.K.S.", deze term te gelegener tijd moeten worden vervangen door "Bankcommissie". Rekening houdend met het bovenvermelde feit dat door het C.B.K.S. ten aanzien van de privé spaarkassen ook een mobiliseringsfunctie werd uitgeoefend, en dat deze met het verdwijnen van het C.B.K.S. zal wegvallen, wordt aan de spaarkassen de mogelijkheid gegeven om ter mobilisering van haar activa een beroep te doen op het Herdisconteringen Waarborginstituut (art. 28 houdende wijziging van het K.B. nr. 175 van 13 juni 1935). In het licht van deze bevoegdheidsverruiming wordt aan de Koning de mogelijkheid gegeven de actiemiddelen van het H.W.I. op te drijven.

De Bankcommissie zal in een eerste fase haar bevoegdheden ten aanzien van banken en privé spaarkassen uitoefenen op grond van *twee verschillende statuten*: het K.B. nr. 185 en de gecoördineerde bepalingen inzake de controle van de privé spaarkassen (zoals gewijzigd door de Mammoetwet). In de memorie van toelichting bij het

eerste regeringsontwerp (*Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/1, p. 4*) wordt ook een harmonisatie van de basiswetgeving zelf in het vooruitzicht gesteld. Er wordt evenwel gespecificeerd dat deze harmonisatie niet betekent dat deze twee categorieën van financiële tussenpersonen "aan één enkel statuut zullen moeten onderworpen worden. De modernisering van het stelsel der banken en der spaarkassen is immers niet onverenigbaar met de handhaving van verantwoorde verschillen".

7. In afwachting van de in het vooruitzicht gestelde taakovername wordt thans reeds bepaald dat de controle op de privé spaarkassen voortaan *rechtstreeks* door het C.B.K.S. zal worden uitgeoefend. In het oude artikel 16 van het coördinatiebesluit op de privé spaarkassen werd immers gesteld dat de privé spaarkassen onderworpen zijn aan de controle van de *regering* ("uitgeoefend" door het C.B.K.S.) en dat het controlereglement bij koninklijk besluit wordt vastgesteld. In de nieuwe versie van genoemd artikel 16 zijn de privé spaarkassen onderworpen "aan de controle van het C.B.K.S." en moet het bij K.B. vastgesteld controlereglement op *voorstel van het Bureau* genomen worden. Sommige verplichtingen, die door dit reglement moeten worden vastgesteld, worden eveneens nader bepaald (zie nieuw artikel 16, lid 1). Genoemd controlereglement is inmiddels uitgevaardigd bij K.B. van 27 oktober 1975 (*B.S., 19 november 1975, p. 14622 e.v.*).

Zoals aan de Bankcommissie (t.a.v. de banken) wordt ook thans reeds aan het C.B.K.S. (t.a.v. de privé spaarkassen) de bevoegdheid gegeven om zelf of door tussenkomst van de Nationale Bank *onderzoeken en expertises* te verrichten ten einde het ondernemingsbeleid en ook de revisoren te controleren. Ook de *herstel- en vrijwaringsmaatregelen* die door het C.B.K.S. getroffen kunnen worden bij vaststelling van onregelmatigheden (niet-naleving van de wet of de reglementen, ongezonde financiële toestand, ernstige leemten in de boekhoudkundige organisatie of de interne controle) worden gealigneerd op die welke (sedert de nieuwe wet) door de Bankcommissie ten aanzien van de banken getroffen kunnen worden. Wel moet men opmerken dat sommige van deze maatregelen reeds waren voorgeschreven in het coördinatiebesluit op de privé spaarkassen (zie de oude artikelen 20 e.v. inzake de intrekking van de werkingsmachtiging). Voor de banken daarentegen was in het K.B. nr. 185 daaromtrent niets uitdrukkelijk bepaald. Thans wordt een nagenoeg identieke regeling ingevoerd voor banken (nieuw artikel 25 van het K.B. nr. 185) en voor de privé spaarkassen (nieuw artikel 20 van het coördinatiebesluit). Bedoelde herstel- en vrijwaringsmaatregelen komen dan ook uitvoeriger ter sprake bij het hiernavolgend hoofdstuk over de bankcontrole (zie nr. 19).

8. *Uitbreiding van het revisoraal controlestelsel tot de privé spaarkassen*. Tot nog toe werd de door het C.B.K.S. uitgeoefende controle zonder de tussenkomst van revisoren, doch via eigen inspecteurs van het Bureau uitgeoefend. Thans wordt hieraan, in het kader van de toenadering van de controlestelsels, het systeem van de revisorale controle toegevoegd.

Zoals de banken zullen de privé spaarkassen moeten overgaan tot de aanstelling van een of meer commissarissen (nieuw artikel 16bis van de gecoördineerde wetten) te kiezen uit de erkende revisoren. Deze verplichting blijft bestaan zelfs wanneer de spaarkas daartoe niet verplicht is krachtens de Vennootschappenwet en ook voor buitenlandse ondernemingen die toelating kregen om in België als spaarkas op te treden. Het aantal en de functies van deze revisoren zal door het C.B.K.S. worden bepaald. Voor verenigingen of verbonden van gelijkaardige instellingen volstaat,

onder bepaalde voorwaarden, de aanstelling van een of meer erkende revisoren bij de vereniging of het verbond.

Voor de regeling van het statuut en de functies van de erkende revisoren bij de privé spaarkassen wordt verwezen naar de desbetreffende bepalingen van het K.B. nr. 185 op de bankcontrole. De wijzigingen welke door de Mammoetwet in deze bepalingen worden aangebracht, komen verder ter sprake (zie nr. 15). Daar zal er ook op gewezen worden dat men er *niet* toe gekomen is het stelsel van de revisorale controle *fundamenteel* te herzien. Wat de Bankcommissie betreft worden alleen de samenstelling en het regime der onverenigbaarheden, dat op haar leden toepasselijk is, aangepast aan de toekomstige bevoegdheidsuitbreiding van deze instelling ten aanzien van de privé spaarkassen. Tot een meer fundamentele wijziging van het statuut van de Bankcommissie is het derhalve niet gekomen.

Zowel in de Senaat (Amendement SWEERT, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/6) als in de Kamer (Amendement DERUELLES, CLAES, COOLS, *Parl. Besch., Kamer*, 1974-75, nr. 549/2, p. 3) werd nochtans voorgesteld in de Bankcommissie vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers zitting te laten hebben. Volgens de verslaggever VLERICK zou zulks evenwel neerkomen op een negatie van de eigenlijke rol van de Bankcommissie die *geen overlegorgaan* is doch door de wetgever van 1935 werd gecompliceerd als een zelfstandig (t.a.v. de regering) en onafhankelijk (t.a.v. vertegenwoordigde groepen) orgaan van deskundigen, belast met een controlefunctie en "in zekere zin" ook met een juridictionele functie ten aanzien van de individuele banken (*Parl. Hand., Senaat*, 1974-75, nr. 88, p. 2010, eerste kolom). Waar de werkgevers- en werknemersorganisaties wel vertegenwoordigd worden is op het niveau van de Regentenraad van de Nationale Bank. Ook het in de Senaatscommissie geopperde voorstel om een regeringscommissaris bij de Bankcommissie te benoemen werd niet aangenomen, aangezien de administratieve voorgedij over de Bankcommissie op een andere (meer rechtstreekse) wijze geregeld is (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/3, p. 13 en p. 42 e.v.).

9. In het kader van de concentratie van de controle wordt ook de *procedure tot vaststelling van de structuurcoëfficiënten* die aan de spaarkassen kunnen worden opgelegd, gealigneerd op de ten aanzien van de banken geldende procedure. Voorheen werden deze coëfficiënten door het controlereglement opgelegd. Deze bevoegdheid wordt thans opgedragen aan het C.B.K.S., dat op advies van de Nationale Bank en na goedkeuring van de ministers van Financiën en van Economische Zaken reglementen uitvaardigt voor alle ondernemingen of per categorie van ondernemingen. Nieuw is dat de aldus vastgestelde coëfficiënten bepaald kunnen worden op grond van geconsolideerde staten en dat zij er ook toe kunnen strekken de risico's te beperken die door de spaarkas op één enkele of op een groep van geaffilieerde ondernemingen gedragen worden. Nieuw is ook dat de coëfficiënten betrekking kunnen hebben op de verhouding tussen tegoeden en verplichtingen op deviezenoperaties. Deze laatste bepaling baart verwondering omdat privé spaarkassen thans geen deviezenverrichtingen mogen uitvoeren. Naar verluidt zal eerlang een wetsontwerp worden ingediend dat ertoe strekt de privé spaarkassen ook tot dit soort verrichtingen te machtigen (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/2, p. 7).

In verband met de reglementering van de structuurcoëfficiënten moet de aandacht gevestigd worden op de bepalingen van de reeds genoemde Wet van 28 december 1973 betreffende de begrotingsvoorstellen 1974-1975. Daarin wordt bepaald dat de Nationale Bank op grond van monetaire overwegingen aanbevelingen kan richten tot diverse categorieën van financiële instellingen o.m. met be-

trekking tot hun actief- en passiefstructuur en de evolutie ervan. Deze aanbevelingen kunnen kracht van verplichting krijgen bij besluit van de voorgedij- of controleoverheden.

Dezelfde wet maakt om monetaire redenen maatregelen van algemene draagwijdte mogelijk ten aanzien van de door financiële inrichtingen toegekende rentepercentages. Voorheen moesten volgens het coördinatiebesluit de maximumrentevoeten door het controlereglement worden vastgesteld (zie hierover verder: nr. 29).

10. *Mededelingsverplichting aan de Nationale Bank en aan het controleorgaan.* Naar analogie met de voorschriften betreffende de banken wordt voortaan aan de privé spaarkassen de verplichting opgelegd een maandelijke staat van hun activa en passiva mede te delen aan het C.B.K.S. en aan de Nationale Bank. Voor verenigingen of verbonden volstaat een geïntegreerde globale staat. De Nationale Bank publiceert ten minste viermaal per jaar een algemene staat van de privé spaarkassen.

De reeds voorheen op de privé spaarkassen rustende verplichting om kredieten van meer dan één miljoen aan het C.B.K.S. mee te delen wordt thans nauwkeuriger omschreven. De mededelingsplicht betreft thans ook Vorderingen en verhaalrechten op andere financiële instellingen, alsmede rechten en vorderingen die uit deviezenverrichtingen zullen voortvloeien (zie verderop nr. 21).

11. *Uitbreiding van de waaier van beleggingsmogelijkheden.* Om het statuut van de privé spaarkassen dichter bij dat van de banken te brengen voorziet de Mammoetwet ook in een verruiming van de aan de spaarkassen toegelaten beleggings- en kredietverrichtingen.

Men weet dat deze verrichtingen door het coördinatiebesluit van 1967 werden ingedeeld in beleggingen bestemd voor het bedrijfskapitaal enerzijds en vaste beleggingen anderzijds. Tot de *eerste groep* behoorden o.m. discontoverrichtingen, voorschotten op handelseffecten en op Belgische staatsfondsen en andere obligaties van publieke kredietinstellingen, deposito's bij banken, bij privé spaarkassen en bij sommige openbare kredietinstellingen, schatkistcertificaten en "alle andere voorlopige beleggingen toegestaan door het C.B.K.S.". Van de voorheen reeds toegelaten *vaste beleggingen* zijn benevens overheidsfondsen (in de ruime zin) voornamelijk te vermelden: *hypothecaire leningen* en kredietopeningen, obligaties van Belgische vennootschappen en aandelen, deelbewijzen of participaties van privé spaarkassen, banken, verzekeringsmaatschappijen of hypothecaire kredietmaatschappijen, en sommige publieke kredietinstellingen. Voor de beide groepen kwam de bevoegdheid om bijzondere voorwaarden op te leggen voor sommige van deze verrichtingen toe aan de Koning.

Om technische redenen wordt het onderscheid tussen voorlopige en vaste beleggingen thans achterwege gelaten. Alle toegelaten beleggingen worden onder één rubriek samengebracht (het nieuwe artikel 12, § 1, van het coördinatiebesluit) en aan het C.B.K.S. wordt de taak overgelaten om met het oog op de veiligheid en liquiditeit der beleggingen bijzondere voorwaarden op te leggen (nieuw artikel 13, § 1, van het coördinatiebesluit).

De Mammoetwet maakt ook onderscheid tussen het aanhouden van aandelen en deelbewijzen enerzijds en het nemen van participaties (waaraan een zekere controlebevoegdheid verbonden is) anderzijds.

Belegging in *aandelen of deelbewijzen* van vennootschappen wordt thans in het algemeen toegelaten met deze beperking evenwel dat de waarde en het eraan verbonden stemrecht per post niet hoger zijn dan de quotiteit bepaald door een op advies van het C.B.K.S. genomen koninklijk besluit. Luidens de memorie van toelichting bij het oorspronkelijk ontwerp (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/1,

p. 8) heeft deze regeling een dubbel doel: enerzijds de privé spaarkassen toe te laten aandelen en deelbewijzen aan te houden als eenvoudige beleggingen doch anderzijds te vermijden dat ze met middelen van derden echte participaties zouden financieren.

Het nemen van *participaties* daarentegen is enkel toegelaten voor zover het verwerven daarvan door eigen middelen wordt gefinancierd en voor zover het gaat om participaties in banken, verzekeringsmaatschappijen, hypothecaire kredietmaatschappijen of publieke kredietinstellingen.

Zowel in de Senaat als in de Kamer ontstond heel wat deining rondom de genoemde wijzigingen. Gevreesd werd dat hiermede de deur geopend werd voor een voor de spaarders gevaarlijk geachte terugkeer naar het sinds 1967 (zie nr. 3) afgeschafte fenomeen van de "gemengde spaarkas". Een zelfde bekommernis bestond met betrekking tot de banken waar eveneens een vergelijkbare mogelijke terugkeer naar de sinds 1935 afgeschafte "gemengde bank" als uiterst riskant werd gebanvloekt. Bij de bespreking van de desbetreffende wijzigingen aan artikel 14 van het K.B. nr. 185 wordt hierop teruggekomen.

12. Voortaan worden de privé spaarkassen ook gemachtigd tot kredietopeningen op korte, middellange en lange termijn en tot persoonlijke leningen en leningen op afbetaling, dit alles binnen de perken en onder de voorwaarden die door het C.B.K.S. voor alle ondernemingen of per categorie ondernemingen worden vastgesteld (nieuw artikel 12, § 1, 9° en 10°). Het betreft hier een aanpassing aan het statuut van de A.S.L.K. aan wie reeds eerder machtiging tot dergelijke kredietverrichtingen was gegeven.

De gehele opsomming van het nieuw artikel 12 blijft in die zin enuntiatief dat de daarin opgesomde lijst van toegelaten verrichtingen dient te worden aangevuld met alle andere door het C.B.K.S. toegestane beleggingen (artikel 12, § 1, 11°).

13. De aan spaarkassen toegelaten actiefverrichtingen vindt men terug in het ongewijzigd gebleven artikel 1 (verzameling van fondsen tegen uitkering van rente onder het motto van "spaar"-verrichting) en in artikel 15 van het coördinatiebesluit: de verwante bijkomende en bewarende daden die verband houden met de toegestane actief- en passiefverrichtingen en elke andere activiteit die hun cliënteel kan interesseren en door het C.B.K.S. zou worden toegestaan. Aan de privé spaarkassen wordt ook toegestaan sommige verzekeringsverrichtingen uit te voeren doch deze moeten het voorwerp uitmaken van een onderscheiden beheer, kas en boekhouding.

Naar analogie met de ter zake voor de banken bestaande regeling wordt bepaald dat bij reglement van het C.B.K.S. aan de privé spaarkassen de verplichting kan worden opgelegd bepaalde mededelingen te verstrekken over de samenstelling en het verloop van hun aandelenportefeuille. Dezelfde reglementen kunnen ook grenzen stellen aan de verbintenissen en risico's uit hoofde van affiliatielaties en regels opleggen in verband met de informatie waarover spaarkassen moeten beschikken omtrent de vennootschappen waarin zij rechtstreeks of onrechtstreeks deelnemingen bezitten (nieuw artikel 15, in fine; zie verder nr. 27).

III. VERSCHERPING VAN DE CONTROLE

A. Verscherping van het Bankcontrolestelsel

14. *Algemeen.* In het voorheen geldend stelsel berustte alle verantwoordelijkheid inzake de controle ter plaatse bij de "bankrevisor". Weliswaar werd de revisor erkend en beëdigd door de Bankcommissie maar essentieel oefende

hij zijn controle uit als vennootschapsorgaan, als commissaris. Enkel wanneer de bankrevisor een strafbaar feit vaststelde kon en moest hij de uitvoering ervan door zijn veto schorsen en hiervan kennis geven aan de Bankcommissie (oud artikel 23 van het K.B. nr. 185). Voor de rest kon hij er zich toe beperken op regelmatige tijdstippen over zijn bedrijvigheid verslagen in te dienen bij de Bankcommissie (oud artikel 38). Deze verslagen vormden, althans in theorie, de voornaamste inlichtingenbron van de Bankcommissie. Slechts in uitzonderlijke gevallen (oud artikel 39) kon zij de Nationale Bank met een onderzoeksopdracht belasten.

In dit controlestelsel worden thans gevoelige wijzigingen aangebracht. Eerst en vooral zijn de banken thans, luidens het nieuw artikel 19, "onderworpen aan de controle van de Bankcommissie", een principe dat niet, althans niet in die uitdrukkelijke vorm, in het oude K.B. nr. 185 terug te vinden was. Het gaat dus om een accentverschuiving in die zin dat de controle thans primair door de Bankcommissie uitgeoefend wordt en waarbij de tussenkomst van de bankrevisor slechts één aspect vormt van die controle.

De controle zal voortaan langs drie wegen gebeuren: de controle van de revisoren die in feite als een onrechtstreekse controle door de Bankcommissie kan worden bestempeld, een rechtstreekse controle van de Bankcommissie, en ten slotte de expertises van de Nationale Bank op verzoek van de Bankcommissie.

15. *De revisorale controle.* Volgens het inleidend verslag van de minister van Financiën in de Kamer blijft de revisor de hoeksteen van de controle. De revisor behoudt zijn dubbele opdracht: van vennootschapsrechtelijk toezichtorgaan en van medewerker van overheidscontrole. In de senaatscommissie waren sommige leden van oordeel dat de bankrevisor niet in staat is deze tweede opdracht in volle onafhankelijkheid te vervullen in zoverre hij door de bank zelf benoemd, en vooral, vergoed wordt (verslag VLERICK, *Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/3, p. 12). Zowel in Kamer als Senaat werden amendementen ingediend (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/5; *Kamer*, 1974-75, nr. 549/2), ertoe strekkende de functies van commissaris en revisor te splitsen en de rol van deze laatste op te dragen aan aangestelden van de Bankcommissie die ook door de Bankcommissie bezoldigd zouden worden.

De amendementen werden verworpen. Wel worden hun statuut en opdrachten nader omschreven.

Door de Mammoetwet wordt het begrip van "bankrevisor", wegens de uitbreiding zijner opdracht tot andere financiële instellingen dan banken, vervangen door "erkende revisor". In de oude tekst van het K.B. nr. 185 werd de niet-vennootschapsrechtelijke opdracht van de bankrevisor lapidair omschreven als "minstens éénmaal per jaar de schrifturen verifiëren". Voortaan zal het aantal revisoren per bank door de Bankcommissie worden bepaald; hun aanstelling door de algemene vergadering is onderworpen aan de voorafgaande machtiging van de Bankcommissie en de duur van elk mandaat wordt op drie jaar vastgesteld. De mandaten zijn in principe slechts eenmaal hernieuwbaar. Aldus wil men voorkomen dat een revisor als het ware "van het huis" wordt, wat "bedrijfsblindheid" meebrengt. Een normale rotatie wordt dus gezien als een waarborg voor de onafhankelijkheid van de revisor. Bij ernstige nalatigheid van de revisor kan zijn machtiging door de Bankcommissie ingetrokken worden.

Het bestaande systeem inzake bezoldiging wordt niet gewijzigd: volgens de nieuwe tekst van artikel 20 is de bezoldiging ("rémunération") wordt niet meer vertaald door de ongelukkige term "beloning") van de revisor vast en onderworpen aan de instemming van de Bankcommissie.

Zoals voorheen mogen de revisoren daarbuiten geen andere voordelen of bezoldigingen in welke vorm ook ontvangen.

16. De reeds voorheen op de revisor rustende verplichting om bij vaststelling van onregelmatigheden en inbreuken de beheerders of zaakvoerders van de bank in te lichten wordt in twee richtingen verruimd: enerzijds krijgt de revisor nu ook een soort interne "audit"-functie in die zin dat hij elk van de beheerders of zaakvoerders ook kennis moet geven van de ernstige leemten die hij zou vaststellen in de organisatie of de boekhouding. Anderzijds doet hij tegelijkertijd mededeling aan de Bankcommissie, die dus niet meer zal hoeven te wachten op een speciale aangifte waarin tot dusver slechts was voorzien in de gevallen van een penale inbreuk en na de (reeds vermelde) veto-procedure bepaald in artikel 23, tweede lid.

17. *Rechtstreekse controle door de Bankcommissie.* Buiten de informatie die de Bankcommissie krijgt via haar revisoren en op grond van de mededelingen welke de banken krachtens artikel 12 (verder besproken sub nr. 21) moeten verstrekken, kan zij thans ook zelf zich alle inlichtingen doen verstrekken, onderzoeken en expertises verrichten, en, zonder verplaatsing, kennis nemen van elk document van de bank of in het bezit van deze laatste.

Zij kan zulks in de eerste plaats doen met een preventief doel: om na te gaan of de wettelijke en reglementaire bepalingen worden nageleefd en of de haar door de bank voorgelegde staten en inlichtingen juist en oprecht zijn. Zij kan dat ook wanneer zij het bestaan van onregelmatigheden of ernstige organisatieleemten vermoedt, wanneer er tekenen zijn van ontoereikendheid in het beleid van de bank of in de revisorale controle (nieuw artikel 19, lid 2 en 3).

18. *Expertises door de Nationale Bank.* Zoals reeds vermeld is, kon de Bankcommissie onder de oude wetgeving expertises door de Nationale Bank doen verrichten. Waar dit voorheen enkel mogelijk was in "zwarte" gevallen (zie oud artikel 39) kan het thans ook in alle (in vorig nummer opgesomde) gevallen waarin zij zelf onderzoeken mag verrichten (nieuw artikel 19, lid 4).

Gespecificeerd wordt dat de Commissie van de relaties tussen de bank en bepaalde cliënt alleen kennis neemt voor zover de controle van de bank dat vergt.

B. Herstel- en vrijwaringsmaatregelen

19. Reeds werd opgemerkt (zie nr. 7) dat het K.B. nr. 185 niet eens uitdrukkelijk voorzag in de mogelijkheid van de Bankcommissie om de inschrijving van een bank in te trekken, ofschoon deze mogelijkheid erkend werd op grond van algemene administratiefrechtelijke beginselen. Thans wordt deze leemte verholpen en wordt bovendien bepaald dat de Bankcommissie in welbepaalde gevallen over een gegradeerde gamma van herstel- en vrijwaringsregelen zal beschikken (nieuw artikel 20 van het K.B. nr. 185).

De omstandigheden waarin deze maatregelen getroffen kunnen worden zijn kort samengevat de volgende: niet-naleving door de bank van de wet en daarop gebaseerde reglementen, ongezonde financiële toestand die onvoldoende waarborgen biedt voor de goede afloop van de verbintenissen van de bank en ten slotte ernstige leemten in de boekhoudkundige organisatie of inwendige controle. Vooral de laatstgenoemde omstandigheid doet nieuw aan in de mate dat hier de mogelijkheid van zuiver preventieve maatregelen wordt geschapen.

De maatregelen waarover sprake verlopen in drie fasen. In een eerste fase kan de Bankcommissie de betrokken bank gelasten haar toestand binnen een bepaalde termijn

te *regulariseren*. Hiermede wordt aan de bank de mogelijkheid gegeven zelf de nodige correcties aan te brengen.

Is dit niet gebeurd dan kan de Bankcommissie een *speciaal commissaris* aanstellen. Een dergelijke procedure is in onze wetgeving niet geheel nieuw (vgl. de "curator" van art. 9bis van de Wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden). Door de aanstelling van een speciale commissaris wordt de bank aan een soort voogdijenschap onderworpen (vgl. *Parl. Besch. Senaat*, 1974, nr. 275/2, p. 10): inderdaad is dan voor alle of bepaalde door de Bankcommissie aangeduide daden en beslissingen van alle organen van de vennootschap de geschreven, algemene of bijzondere machtiging van de speciale commissaris vereist. Tevens mag de speciale commissaris alle nuttig geachte voorstellen aan alle maatschappelijke organen voorleggen. Bovendien mag de Bankcommissie geheel of gedeeltelijk de activiteiten van de bank *opschorten* voor de duur van één maand.

Ten slotte wordt thans uitdrukkelijk bepaald dat als uiterste maatregel de inschrijving van een bank kan *herroepen* worden. De banken waarvan de inschrijving is herroepen, blijven aan de bepaling van dit K.B. nr. 185 onderworpen tot de aanzuivering van hun verbintenissen.

Een beroep bij de minister van Financiën staat open tegen het bevel tot regularisering en opschorting en tegen de intrekking niet echter tegen de aanstelling van een speciale commissaris.

C. De procedure tot vaststelling van structuurcoëfficiënten

20. Bij de opstelling van het K.B. nr. 185 was een der belangrijkste bekommernissen de deponent te beschermen door de liquiditeit van de banken te waarborgen en hun solvabiliteit te verzekeren. Van deze bekommernis getuigen o.m. het verbod van de gemengde bank, de vereisten inzake minimumkapitaal en vooral de bepaling van het oude artikel 11 dat aan de Bankcommissie de bevoegdheid geeft om met ministeriële goedkeuring verhoudingen op te leggen tussen bepaalde actief- en passiefbestanddelen. Men weet dat de toepassing van deze zgn. "structuurcoëfficiënten" in de loop van de tijd heel wat uiteenlopende vormen heeft aangenomen (voor een beknopt overzicht met verdere verwijzingen, zie H. SCHILTZ, *Handboek van financiële wetgeving*, S.W.U., 1974, pp. 154-155). Thans wordt het stelsel van artikel 11 van het K.B. nr. 185 in verschillende opzichten gewijzigd en aangevuld. In de eerste plaats kunnen normen opgelegd worden in verband met het evenwicht tussen tegoeden en verbintenissen uit deviezenverrichtingen of uit het afsluiten van actief- of passiefverrichtingen in buitenlandse valuta. Ten tweede kan de Bankcommissie regelen bepalen met betrekking tot het volume van de risico's die door de bank gedragen worden op één onderneming of op een groep van ondernemingen die één enkel risico vormen. Luidens de toelichting bij dit artikel (*Parl. Besch., Senaat*, 1974, nr. 275/2, p. 14) zullen "de reglementaire bepalingen vanzelfsprekend rekening houden met de structuur van de industriële en commerciële ondernemingen en met hun financieringsbehoeften. Ze zullen hoofdzakelijk moeten voorkomen dat de liquiditeit, de solvabiliteit of de rendabiliteit van de bank eng afhankelijk wordt gemaakt van de verrichtingen afgesloten met een zelfde onderneming of met een groep ondernemingen". Ten slotte kunnen de na te leven verhoudingen voortaan worden bepaald op grond van geconsolideerde staten van de banken en van hun filialen.

Bepaald wordt dat de hierboven bedoelde reglementen zullen genomen worden na raadpleging van de banken, vertegenwoordigd door hun beroepsvereniging. Hiermede wordt een traditioneel geworden feitelijke praktijk wettelijk bekrachtigd.

D. Publikatie- en mededelingsplichten

21. Reeds onder het oude artikel 12 van het K.B. nr. 185 moesten de banken aan de Nationale Bank of aan de Nationale Bank én de Bankcommissie regelmatig boekhoudkundige inlichtingen verstrekken. Zo moest in de eerste plaats een dubbele *jaarlijkse balans en verlies- en winstrekening* worden opgesteld. In de voor de Nationale Bank bedoelde stukken werd een gedetailleerd schema gevolgd (model A) terwijl een minder gedetailleerd schema volstond voor de vennootschapsrechtelijk vereiste publikatie in de Bijlagen bij het Staatsblad (model B). Thans moeten de volgens model A op te stellen stukken ook aan de Bankcommissie worden meegedeeld (wat in de praktijk reeds gebeurde) en wordt het model A door deze instelling vastgesteld. Wat de publikatie in het Staatsblad betreft wordt het te volgen schema zoals voorheen vastgesteld bij koninklijk besluit op gelijkkluidend advies van de Bankcommissie. Nieuw is dat hierbij de banken of althans hun beroepsvereniging moet worden geraadpleegd. Nieuw is ook dat de publikatie in het Staatsblad wordt opgelegd aan alle ingeschreven banken (met inbegrip van de buitenlandse) ongeacht de vorm waarin zij zijn opgericht.

Ook de reeds bestaande verplichting tot mededeling van een maandelijks staat van activa (volgens model A) wordt uitgebreid tot alle ingeschreven banken. Ook hier wordt de wet aan de praktijk aangepast in de mate dat thans een gelijktijdige mededeling aan de Nationale Bank en aan de Bankcommissie wordt opgelegd.

De reeds bestaande verplichting tot nominatieve kennisgeving van grote kredieten (één miljoen en meer) en van de daarop gedane afnemingen wordt aangevuld met de verplichting tot kennisgeving "van hun schuldvorderingen en verhaalrechten op financiële instellingen evenals van de bedragen die uit hoofde van termijnverrichtingen op deviezen te ontvangen of te leveren zijn". De aldus verkregen inlichtingen zullen dus geïntegreerd worden in het mechanisme van de risicocentrale, door de Nationale Bank krachtens het Besluit nr. 43 van 9 oktober 1967 georganiseerd.

Door de nieuwe wet wordt ook de weg geopend voor een interconnexie van de in België bestaande risicocentrale met die welke in het buitenland functioneren, of zullen worden opgericht (nieuw artikel 12, lid 6, waarin in de mogelijkheid van mededelingen aan buitenlandse risicocentrales of controleorganen wordt voorzien). Men weet dat in een dergelijke samenwerking wordt voorzien door een ontwerp van richtlijn dat thans aanhangig is bij de Ministerraad van de E.E.G. ((*Publ. Eur. Gem.*, C 12/7 van 17 januari 1975).

E. Geen bevoegdheid van de Bankcommissie in fiscale aangelegenheden

22. De hier besproken wetswijziging bekleedt in het geheel van de Mammoetwet geen zeer belangrijke plaats. Bij de bespreking vormde zij echter voor sommige senatoren en kamerleden een tere plek, zodat zij vermeld dient te worden. Het nieuw artikel 39 bepaalt dat de Bankcommissie niet bevoegd is inzake belastingaangelegenheden. Nieuw is dat de Bankcommissie een bevel tot regularisatie kan geven en zelfs de activiteiten van de betrokken financiële instelling opschorten wanneer zij kennis krijgt van "bijzondere mechanismen" die belastingontduiking tot doel of tot uitwerking hebben.

Een amendement dat ertoe strekte de bepaling volgens welke de Bankcommissie geen kennis neemt van fiscale aangelegenheden, te schrappen (*Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/6*) werd na een vinnige discussie (*Parl. Hand. Senaat, 15 mei 1975, p. 2076 e.v.*) niet aangenomen. Volgens

de minister van Financiën zou de voorgestelde wetswijziging als een inbreuk op het bankgeheim geïnterpreteerd kunnen worden, hetgeen op zijn beurt een psychologische schok zou kunnen teweegbrengen welke ons land in de huidige depressie best kan missen.

Wat in het nieuwe artikel 39 onder "bijzonder mechanisme" moet worden verstaan was voor heel wat senatoren, tot en met verslaggever VLERICK, een vraagteken.

IV. DIVERSE BEPALINGEN

De hieronder samengebrachte bepalingen zijn stellig niet minder belangrijk dan de hiervoor genoemde. Wel vinden zij geen plaats in het raam van de twee hierboven besproken themata.

A. Harmonisatie van de wetgeving in Europees verband

23. *Aanpassing van het coördinatiebesluit op de privé spaarkassen.* Krachtens de E.E.G.-richtlijn van 28 juni 1973 dienen, ten aanzien van ondernemingen uit een lid-staat van de Gemeenschap, de op nationaliteit of vestigingsplaats gebaseerde discriminaties te worden opgeheven. In die geest worden allereerst de voorwaarden inzake vennootschapsvorm voor Belgische en buitenlandse ondernemingen uit een lid-staat gelijkgetrokken. Volgens het nieuw artikel 4 van het coördinatiebesluit moet de onderneming opgericht zijn in de vorm van vennootschap op aandelen of van coöperatieve vennootschap (naar Belgisch recht of naar het recht van een lid-staat). Andere buitenlandse ondernemingen moeten, zoals voorheen, de vorm van een vennootschap op aandelen hebben.

De voorheen voor alle buitenlandse ondernemingen gestelde voorwaarde van wederkerigheid van behandeling van de Belgische ondernemingen in hun land van oorsprong valt weg t.a.v. ondernemingen uit een lid-staat. Aan ondernemingen uit niet-lid-staten kan volgens de nieuwe tekst van artikel 4bis van het coördinatiebesluit, de toelating tot vestiging onder meer geweigerd worden bij ontbreken van genoemde wederkerigheid. De term "onder meer" wijst erop dat de openbare overheid zich ook op andere overwegingen, en met name op een afweging van diverse betrokken belangen (vgl. memorie van toelichting, *Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/1, p. 6*) kan steunen.

Aan artikel 9 van het coördinatiebesluit waarin gehandeld wordt over de waarborgen die van buitenlandse spaarkassen worden geëist wordt weinig veranderd: zij moeten, zoals voorheen, een bedrijfszetel in België vestigen, zij moeten voor in België ontvangen fondsen een afzonderlijk beleid en een afzonderlijke boekhouding voeren, zij moeten de in België ingezamelde fondsen in België bewaren en beleggen. Alleen moet de in ons land verblijvende gevolmachtigde niet meer tevens in het land gedomicilieerd zijn. In de memorie van toelichting wordt gesteld dat de voorheen geldende domicilievereiste in feite neerkwam op een discriminerende nationaliteitsvereiste. Op te merken is dat deze versoepeling, ofschoon ingevoerd naar aanleiding van de E.E.G.-richtlijn, op alle buitenlandse ondernemingen van toepassing is.

24. *Aanpassing van het K.B. nr. 185 op de bankcontrole.* De wetgever van 1935 had voor het bankbedrijf enkel vennootschapsvormen met een stabiel aandeelhouderschap en kapitaal geschikt geacht. Daarom werd de oprichting van een bank in de vorm van een coöperatieve vennootschap verboden. Thans blijkt het gewenst op dit verbod terug te komen wegens de afwezigheid van een dergelijk verbod in de meeste andere Europese lid-staten, en in de wetgeving betreffende de privé spaarkassen. Derhalve worden thans alle handelsvennootschappen toegelaten (nieuw artikel 5

van het K.B. nr. 185). De risico's die bij de coöperatieve vennootschappen voortvloeien uit een mogelijke vermindering van het aantal vennoten wordt opgevangen door de verplichting te beschikken over een minimum statutair fonds en door de reglementaire normen inzake solvabiliteit. De uitoefening van de bankactiviteit door een privé persoon wordt thans uitgesloten. Sedert verscheidene jaren kwam deze vorm in de Belgische praktijk trouwens niet meer voor.

25. Het vereiste *minimumkapitaal* wordt voor alle banken ongeacht de vennootschapsvorm en ongeacht de nationaliteit uniform vastgesteld op 50 miljoen fr. De voortschrijdende muntontwaarding vereiste een stevige verhoging van de in 1935 vastgestelde bedragen. Daar alle banken tot dezelfde activiteiten gemachtigd zijn bleek ook een differentiatie al naar gelang van de vennootschapsvorm onverantwoord. Ten slotte diende ook de differentiatie op grond van de nationaliteit van de ondernemingen achterwege gelaten te worden op grond van de E.E.G.-richtlijn van 28 juni 1975.

Voor de thans ingeschreven banken die aan de nieuwe kapitaalsvereisten niet voldoen wordt een door de Bankcommissie vast te stellen overgangsregeling voorzien.

26. *Uitbreiding van het toegelaten aandelenbezit.* Tot de meest gecontesteerde bepalingen van de Mammoetwet behoort ongetwijfeld artikel 43 houdende wijziging van artikel 14 van het K.B. nr. 185. Men weet dat dit laatste artikel de neerslag bevat van de door het K.B. nr. 2 van 2 augustus 1934 ingevoerde afschaffing van de "gemengde bank". Eerder in deze uiteenzetting werd erop gewezen hoe in 1967 de uitzonderingen op dit verbod werden uitgebreid. In de aldus gewijzigde versie werden op het principieel verbod van het bezit van aandelen of deelnemingen volgende uitzonderingen ingevoerd: het bezit van aandelen of deelnemingen in banken en in publiekrechtelijke kredietinstellingen, het bezit van door de overheid (staat, provincies, gemeenten) gewaarborgde fondsen, het inschrijven of verkrijgen (buiten de openbare fondsenbeurs) en het aanhouden gedurende maximum één jaar van effecten (aandelen of deelnemingen) met het oog op de wederverkoop ervan, en ten slotte het aanhouden gedurende maximum twee jaar van dergelijke effecten als dekking voor dubieuze of onbetaald gebleven schuldvorderingen. De genoemde termijnen van één en twee jaar konden door de Bankcommissie tweemaal verlengd worden voor periodes van niet langer dan één jaar. Door de Mammoetwet worden de aldus gemaakte uitzonderingen in twee opzichten uitgebreid. Aan het (zonder beperking) toegelaten aandelenbezit in banken en publieke kredietinstellingen wordt het bezit van aandelen (of deelnemingen) in privé spaarkassen toegevoegd (eerste uitbreiding). Bovendien wordt naar analogie met het thans voor de privé spaarkassen geldend regime, het principieel verbod ook niet toepasselijk verklaard op de aandelen, andere dan de zojuist genoemde, wanneer, per post, de waarde ervan en het eraan verbonden stemrecht de quotiteiten niet overtreffen bepaald door op advies van de Bankcommissie getroffen koninklijk besluit (tweede uitbreiding).

Volgens de memorie van toelichting bij het oorspronkelijk ontwerp moet eerstgenoemde uitbreiding in verband gebracht worden met de mogelijkheid voor privé spaarkassen om deel te nemen aan het kapitaal van banken. De aan de spaarkassen toegelaten beleggingen in verzekeringsmaatschappijen en vennootschappen van hypothecair krediet (als tegenwaarde van eigen middelen) wordt evenwel niet tot de banken uitgebreid aangezien het verlenen van hypothecaire kredieten en de verzekeringsactiviteit niet gewoonlijk tot het actiegebied van de banken behoren (*Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/1, p. 19*). Met de tweede

hierboven genoemde uitbreiding van de uitzondering wil men, aldus de memorie van toelichting, het verwerven toelaten van effecten als eenvoudige belegging binnen grenzen die zo zijn bepaald dat ze geen echte participaties kunnen dekken welke op de liquiditeit of de solvabiliteit van de bank zouden kunnen wegen of in feite een macht over de betrokken vennootschappen in zich zouden kunnen houden. Tevens zou de besproken uitbreiding het mogelijk maken het optreden van de banken in de markt te begunstigen en, in bijkomende orde, de financiering van de ondernemingen door risicodragende kapitalen bevorderen (*ibid.*).

Voor vele opposanten was de uitbreiding, zoals één van hen, de verslaggever in de Senaat VLERICK, het uitdrukte, niet nodig, gevaarlijk en gezien de door de wet nagestreefde optiek, geen verbetering in vergelijking met vroeger (*Parl. Hand., Senaat, 14 mei 1975, p. 2012*). Tegen de eerste uitbreiding werd aangevoerd dat hierdoor het gevaar ontstond voor "gekruste participaties". Tegen de tweede uitbreiding en het daarin gehanteerde onderscheid tussen beleggingen en participaties werd ingebracht dat de enige zorg van het regeringsontwerp het vermijden van de terugkeer tot de gemengde bank bleek te zijn terwijl nochtans daarin onvoldoende aandacht werd besteed aan een even essentiële bekommernis van het oorspronkelijke artikel 14, met name de beveiliging van de liquiditeit van de banken. De onzekerheid die op de beurs heerst wettigt de vrees dat deze liquiditeit bedreigd wordt, wanneer een deel van de activa van de bank uit zulke effecten bestaat.

27. Met veel realisme wordt in de memorie van toelichting bij het nieuwe artikel 14, lid 6, vastgesteld dat de aansprakelijkheid van een bank, in geval van tekortkoming van een harer filialen, in feite niet zal beperkt blijven tot het bedrag van haar deelneming. Omgekeerd zal ook de solvabiliteit van een bank grondig aangetast kunnen worden door de tekortkomingen van een vennootschap of van een groep waarvan zij afhangt. Met het oog op de concrete beoordeling en in voorkomend geval de beperking van dergelijke meer feitelijke dan juridische risico's wordt door genoemd artikel aan de Bankcommissie de bevoegdheid gegeven om, na raadpleging van de beroepsvereniging der banken, ter zake reglementerend op te treden. De reglementen kunnen meer bepaald tot voorwerp hebben de banken te verplichten tot het verstrekken van inlichtingen over de samenstelling en evolutie van hun portefeuille. Zij kunnen ook de aard van de inlichtingen omschrijven waarover de banken moeten beschikken betreffende vennootschappen waarin zij participaties willen nemen of aanhouden. Bedoelde reglementen kunnen ten slotte ook grenzen opleggen aan de risico's die voor de banken uit affiliatielaties voortvloeien. Men moet vaststellen dat genoemde reglementen evenzeer op buitenlandse als op Belgische filialen toepasselijk zijn.

B. Beheer van banken en privé spaarkassen

28. Voortaan zullen de statuten van een bank of een privé spaarkas kunnen bepalen dat de raad van beheer sommige van zijn beheersbevoegdheden (die welke opgesomd zijn in artikel 54, 1e lid, Venn. W.) geheel of gedeeltelijk mag overdragen aan een in zijn schoot gevormd directiecomité. Aan de aldus overdraagbare bevoegdheden worden evenwel twee grenzen gesteld: de overdracht mag namelijk geen betrekking hebben op de bepaling van de algemene politiek, noch op handelingen die door andere bepalingen van de Vennootschappenwet aan de raad van beheer voorbehouden zijn (artikel 69 van de Mammoetwet). In de memorie van toelichting bij het oorspronkelijk ontwerp wordt ook gespecificeerd dat het

directiecomité uit een pluraliteit van beheerders dient te bestaan (*Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/1, p. 25*).

De hier besproken bepaling is bedoeld om tegemoet te komen aan de vereisten van het protocol dat op 1 februari 1974 tot vrijwaring van de autonomie van de bankfunctie werd gesloten tussen de Bankcommissie, de drie grootste Belgische banken en de financiële vennootschappen die in het kapitaal van deze banken een betekenisvolle participatie bezitten (over dit protocol, zie Bankcommissie, *Jaarverslag, 1973-1974, pp. 30 e.v.*).

C. Maximumrentevoeten - Controle op de rentestand

29. Onder het regime van het K.B. nr. 185 mocht de Bankcommissie mits een ingewikkelde procedure werd nageleefd, voor zekere specifiek aangeduide kredietoperaties maximumrentevoeten vaststellen. Anderzijds was ook in het coördinatiebesluit op de privé spaarkassen in de mogelijkheid voorzien om bij controlereglement (of bij beslissing van het C.B.K.S. binnen de door het controlereglement bepaalde grenzen) maximumrentevoeten op de in artikel 1 bedoelde spaarverrichtingen vast te stellen (oud artikel 16, 3e lid, 2°, van het coördinatiebesluit).

Dit regime wordt thans als volgt gewijzigd. Onderscheid wordt gemaakt tussen het algemeen peil van de rentevoeten en de individuele gevallen. Door artikel 1 van de reeds eerder vermelde budgettaire Wet van 28 december 1973, werd aan de *Nationale Bank* de bevoegdheid gegeven om, wegens monetaire redenen, maatregelen van algemene draagwijdte te nemen ten aanzien van de rentepercentages toegekend door financiële instellingen. Door de Mammoetwet wordt dit stelsel thans gecompleteerd door te bepalen dat in individuele gevallen door de *Bankcommissie* maatregelen genomen kunnen worden tegen banken en privé spaarkassen die voor alle of sommige van hun deposito's vergoedingen of voordelen toekennen die in belangrijke mate afwijken van de normale marktvoorwaarden.

De procedure verloopt in twee fasen: eerst kan de Bankcommissie aanbevelingen geven om het verschil te verminderen of op te heffen, daarna kan zij, op advies van de Nationale Bank, een strafbaar gestelde verplichting tot navolging van de aanbeveling opleggen.

Het is niet de bedoeling, aldus de memorie van toelichting (*Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/1, p. 25*), om via deze beschikking verder te streven naar eenheid in de rentepercentages dan het door de Nationale Bank gewenste algemeen rentebeleid. Het is ook niet de bedoeling de normale mededinging te beperken of particuliere belangen te beschermen, maar wel te vermijden dat een instelling door de toekenning van abnormale voordelen afbreuk doet aan haar eigen veiligheid of aan het algemeen belang. Bij de beoordeling van dit laatste zouden, aldus de memorie van toelichting, de grootte en de structuur van de instelling wel een rol kunnen spelen.

D. Uitbreiding van de controle tot alle financiële tussenpersonen

30. Heel wat transacties die aanzienlijke kredietverrichtingen tot voorwerp hebben ontsnapten tot nog toe aan de controle die ten aanzien van sommige financiële instellingen zo zorgvuldig was uitgebouwd. Bedoeld worden de transacties tussen schuldeisers en schuldenaars gesloten door een natuurlijke of rechtspersoon optredend in zijn hoedanigheid van commissionair of makelaar, of kredieten toegestaan door kredietinstellingen die zich niet financieren met behulp van bij het Belgisch publiek aangetrokken middelen (in de Mammoetwet is sprake van ondernemingen die gewoonlijk kredieten toestaan andere dan banken, privé spaarkassen, openbare kredietinstellingen en

ondernemingen onderworpen aan de Wet van 10 juni 1964).

Door de Mammoetwet wordt enkel de juridische grondslag gelegd die het mogelijk moet maken bedoelde personen en ondernemingen te onderwerpen aan verplichtingen en controle gelijkaardig aan die welke aan de banken en privé spaarkassen worden opgelegd. Aldus wordt in artikel 71 bepaald dat de Koning aan deze personen en ondernemingen de verplichting kan opleggen zich te laten registreren bij een door Hem aangeduide openbare overheid, hun bepaalde mededelingsplichten kan opleggen, hen aan controlemaatregelen kan onderwerpen en meer bepaald artikel 11 (structuurcoëfficiënten) en artikel 12, lid 6 tot 8 (mededeling van kredieten van één miljoen frank of meer) van het K.B. nr. 185 op hen toepasselijk kan verklaren.

E. De boekhouding der financiële instellingen

31. Men weet dat de boekhoudingsverplichtingen van ondernemingen in het algemeen het voorwerp uitmaken van de door J. Steenberghe, R.W., 1975-76, 757, besproken recente Wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding en de jaarrekeningen van de ondernemingen (*B.S., 4 september 1975*). Artikel 16, § 1, van deze wet bepaalt evenwel dat een aantal van de door de Koning ter uitvoering van de wet op te leggen verplichtingen niet toepasselijk zijn op krediet- en andere instellingen. Men zal zich in dit verband ook herinneren dat het ontwerp van een vierde E.E.G.-richtlijn inzake vennootschapsrecht (jaarrekeningen, jaaroverzicht, waarderingsmethoden, publicatie) de krediet- en verzekeringsondernemingen, in afwachting van een latere desbetreffende coördinatie, van zijn toepassingsgebied uitsluit.

Nu blijkt dat het merendeel van de instellingen uit de financiële sector voor het *voorstellen van hun rekeningen* (schema's van hun periodieke staten of jaarrekeningen) aan specifieke wetsbepalingen onderworpen zijn (zie hierboven nr. 21 wat de banken betreft). De Mammoetwet voorziet in de mogelijkheid om voor de instellingen van de financiële sector, naast de bestaande specifieke regels, gemeenschappelijke regels te bepalen betreffende het geheel van hun comptabiliteitsverrichtingen: het voeren van de boekhouding (systeem en plan, regels van registratie en imputatie), het opmaken van inventariseringen, het opstellen van balansen en verlies- en winstrekeningen en de publicatie van deze documenten. Deze bij koninklijk besluit te nemen regelingen zullen ook het opstellen en publiceren van geconsolideerde rekeningen verplicht kunnen maken en desbetreffende regels bepalen (zie artikel 73 van de Mammoetwet).

F. Wijzigingen aan de Wet van 10 juni 1964 op het openbaar aantrekken van spaargelden

32. Door het regeringsamendement van 28 januari 1975 werd aan het oorspronkelijk ontwerp nr. 275 een geheel hoofdstuk toegevoegd betreffende de Wet van 10 juni 1964. Men weet dat deze wet handelt over financiële tussenpersonen, andere dan banken, privé spaarkassen en parastatale kredietinstellingen, die "van het publiek fondsen ontvangen terugbetaalbaar op termijnen of mits opzeggingen van meer dan zes maanden, of die het publiek solliciteren met het oog op het ontvangen van dergelijke fondsen" (artikel 1 van de Wet van 10 juni 1964). Deze op het eerste gezicht moeilijk te situeren groep van financiële instellingen verlenen kredieten uit de fondsen die verzameld worden door een doorlopende uitgifte van kasbons of door het aantrekken van deposito's van minstens zes maanden (op termijn of met opzegging van minstens zes maanden).

Naast de verhoging van het vereiste minimumkapitaal (dat

van vijf op vijftientwintig miljoen wordt gebracht) betreffen de aangebrachte wijzigingen in hoofdzaak een aanpassing van de controlemaatregelen aan de verstrengde versie ervan die door de Mammotwet ten opzichte van banken en privé spaarkassen werd ingevoerd. Aangezien deze nieuwe versie reeds hierboven is omschreven, moge hier een summier verwijzing daarnaar volstaan. Het reeds voorheen bestaande stelsel van revisorale controle (oud artikel 6 van de wet van 1964) wordt thans getrouw gespiegeld op het voor banken en privé spaarkassen ingevoerde systeem (systeem van de "erkende revisoren"). Het principe dat de hier besproken instellingen aan overheidscontrole, meer bepaald aan de controle van de Bankcommissie onderworpen zijn, wordt thans uitdrukkelijk gesteld. Hier zoals ten aanzien van de banken en de privé spaarkassen beschikt de Bankcommissie voortaan naast een onrechtstreekse (revisorale) controle ook over een eigen *rechtstreekse* controle en kan zij een beroep doen op expertises door de Nationale Bank. De door de Bankcommissie te nemen *herstel- en vrijwaringsmaatregelen*, die reeds in de wet van 1964 waren neergelegd, worden gealigneerd op die welke thans ten aanzien van banken en privé spaarkassen worden ingesteld. Ten slotte worden, in het licht van de aangebrachte wijzigingen inzake kapitaalvereisten en controle, enkele overgangsmaatregelen genomen.

33. Volledigheidshalve is te vermelden dat ook in de wetgeving op de portefeuillemaatschappijen (K.B. nr. 64 van 10 november 1967) het begrip van "bankrevisor" moest worden vervangen door het nieuwe begrip van "erkende revisor" van (het nieuwe) artikel 22 van het K.B. nr. 185. Een grondige wijziging van het K.B. nr. 64 staat aan de orde in een thans bij de Kamer ingediend regeringsontwerp (*Parl. Besch., Kamer, 1974-75, nr. 503 van 11 april 1975*).

G. Wijzigingen aan het statuut van de Algemene Spaar- en Lijfrentekas

34. Ook betreffende de wijzigingen aan de Organieke wet van 16 maart 1865 tot oprichting van een Algemene Spaar- en Lijfrentekas moge een summier aanduiding ervan volstaan. Deze wijzigingen splitsen zich uit in twee groepen: de eerste zijn erop gericht de concurrentiële positie van de A.S.L.K. (voornamelijk tegenover de privé spaarkassen) te beveiligen; de tweede strekt ertoe de beheers- en voogdijregelen van deze publiekrechtelijke instelling te versoepelen.

In die geest wordt de A.S.L.K., naar het voorbeeld van de privé spaarkassen, gemachtigd, om voor eigen rekening of voor rekening van derden alle verwante, bijkomende of conservatoire activiteiten uit te oefenen die met de eigen doelstelling in verband staan, alsmede al de andere door de minister van Financiën toegestane activiteiten. Voorts mag zij nu, zoals de privé spaarkassen en de overige publieke financiële instellingen, obligaties uitgeven. Tevens mag zij voortaan, zoals de privé spaarkassen dat mogen sedert een wetwijziging van 23 december 1970, kapitalisatieverrichtingen afsluiten. Men merke trouwens dat de A.S.L.K. reeds eerder, via haar Verzekeringskas, de zeer verwante bedrijvigheid der levensverzekeringen mocht uitoefenen.

Anderzijds was de A.S.L.K. door de enorme uitbreiding en diversificatie van de activiteiten verplicht geweest in het verleden zonder wettelijke basis sommige aan de Raad van Beheer toekomstende bevoegdheden aan haar directeur-generaal over te dragen terwijl deze op zijn beurt zijn eigen bevoegdheid aan agentschapsdirecteurs moest delegeren. Aan deze praktijken wordt thans een wettelijke grondslag gegeven.

Ten slotte werd op grond van een in de Senaatscommissie voorgesteld amendement (*Parl. Besch., Senaat, 1974, nr. 275/3, p. 51*) het controlestelsel op het personeelsbeleid versoepeld. Daartoe wordt het toepassingsgebied van artikel 11, § 1-3, van de Wet van 16 maart 1954 (betreffende de controle van sommige instellingen van openbaar nut) beperkt. Voortaan zal het personeelskader en -statuut van de openbare financiële instellingen mits met ministeriële goedkeuring door de beheersorganen worden vastgesteld.

V. SLOTBESCHOUWINGEN

35. Binnen het kader van het hier gegeven beknopt overzicht der wetwijzigingen, is een uitvoerige commentaar niet op zijn plaats. Daarvoor is het overigens wellicht nog te vroeg. Er worden derhalve slechts een paar algemene beschouwingen geformuleerd rondom de twee grote thema's van de nieuwe wet: de branchevervaging en de controleverscherping.

Wat het thema van de *branchevervaging* betreft moet men vaststellen dat de wet deze feitelijke evolutie niet poogt te beteugelen of om te buigen maar ze in feite alleen *bekrachtigt*. We staan voor een treffend voorbeeld van een situatie waarin de wet niets anders doet dan de beweeglijke realiteit hinkend achterna te hollen, een situatie dus waarin de feiten eens te meer krachtiger blijken dan het recht. Dat een dergelijk fenomeen zich juist voordoet in een vrij autonome en dynamische wereld als de financiële, baart geen verwondering. Anderzijds moet men vaststellen dat de feitelijke branchevervaging door de nieuwe wet maar slechts ten dele werd opgevangen. Buiten de enkele bepalingen die aan de A.S.L.K. zijn gewijd laat de nieuwe wet de gehele sector der publieke kredietinstellingen onaangeroerd. En men hoeft geen insider te zijn om vast te stellen dat ook daar branchevervaging, bevoegdheidsoverlappend en het daaruit volgende energieverlies welig tieren. Ook op dit niveau lijkt een schoonmaakbeurt gewenst.

Het tweede grote thema van de wet betreft de *controleverscherping*. Voornamelijk met het oog op de bescherming van de spaarders en deponenten lijkt een overheidscontrole stellig gewenst. Zoals door de verslaggever VLERICK in de Senaat werd opgemerkt heeft niemand minder dan de grote liberale econoom ADAM SMITH reeds in 1776 geschreven dat de overheid de banksector niet onbewaakt kan laten en verplicht is op te treden. Wel kan men zich afvragen hoe de controle op de meest effectieve wijze kan worden georganiseerd. Zonder te overdrijven gaat de Mammotwet verder in de richting van een toenemende *juridificering*, van een poging om een ingewikkelde en beweeglijke realiteit in een wettelijke organisatie en reglementering te vatten en te beheersen. Men weet dat in de bestaande reglementering nog meer ruimte bestond voor de in financiële kringen met vrucht beoefende techniek van de "gentlemen's agreement".

Het wettelijk controlestelsel zoals het tot nu toe bestond kan in zijn geheel degelijke adellijke voorleggen wanneer men bedenkt dat sedert 1935 geen enkele deponent één frank heeft verloren in een bank in België. Men moge de hoop uitdrukken dat de Mammotwet voor de toekomst een bestendiging van deze gunstige situatie in de hand werkt.

HERMAN COUSY
Assistent bij de afdeling economisch recht
van de K.U.Leuven

TIJDSCHRIFTEN

Tijdschrift voor Notarissen.

Jg. 39, december, nr 12.
F. Bouckaert, Waardebepaling van nietvolgestorte aandelen bij kapitaalsvermeerdering voor inlijving van reserves—Wijze van berekening—Rechtspraak—Wetgeving—Bibliografie—Notariaat—Alfabetische inhoudstafel.

Jura Falconis.

Vol. XII, herfst 1975-76, nr 1.
L. Demeyere, Editoriaal—R. De Backer-Van Ocken, Bij wijze van groet—R. Foque, Recht, natuurrecht en revolutie—W. Kiekens, De nieuwe landpachtwet 4.11.1969: overzicht van rechtspraak—J. Van Den Eynde, Vertikale prijsbinding en aanbevolen prijzen in Duitsland na de tweede Kartelwet—Novelle—L. Nys, Fusies van vennootschappen naar Belgisch recht—H. Sonck, Het juridisch statuut van Jeruzalem.

Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht.

Jg. 30, nov.-dec. 1975, nr 6.
Van de redactie—R. Vandekerckhove, Ten geleide van de minister voor hervorming der instellingen—Vragen betreffende de hervorming van de instellingen—J. De Meyer, Advies—A. Mast, Advies—K. Rimanque, Advies—P. Vermeulen, Advies.

Tijdschrift voor Gemeenterecht.

Jg. 27, 11e aflevering - nov. 1975.
Architect—Begroting—Belastingen—Bezoldigingen—Fusies gemeenten—Gevaarlijke, ongezonde en hinderlijke bedrijven—Onderwijs—Openbare onderstand—Personeel (gemeente)—Rechtstreeks belang—Stedebouw.

Rechtspraak der Haven van Antwerpen.

Jg. 118, 1974.
Behandelde rubrieken—Lijst der schepen en binnenvaartuigen—Chronologische lijst der beslissingen—Alfabetische lijst der namen van partijen.

Tijdschrift van de Vrederechters.

Jg. 84, nov. 1975, nr 11.
Les tribunaux de police et la réforme de la procédure pénale—Bibliographie—Chronique des justices de paix—Rechtspraak—Beknopte inhoud—Pacht.

Tijdschrift voor Aannemingsrecht.

Jg. 7, maart 1975.
Rechtspraak.

Europees Vervoerrecht.

Vol. X, 1975, nr 4.
S. Trappe, Carrier's Liability and Recovery Problems in Foreign Jurisdictions—Rechtspraak.

Bulletin van de Europese Gemeenschappen.

Jg. 8, 1975, nr 10.
1ste deel: gebeurtenissen en studies—2de deel: activiteiten in oktober 1975—3de deel: documentaties.

Nederlands Juristenblad.

Jg. 50, 20 dec. 1975, nr 44-45.
E.A. Alkema, Grondrechten ook voor militairen?—A.F. Van Dongen, Het Hof en de Spaanse Sahara: Vonnis of advies?—C. Th. Smit, Bij het aftreden van Justice William O. Douglas—W.S.A.N. Gorter, Kraken—A.Q.C. Tak, Weerwoord—Register 1975.

Jg. 51, 3 jan. 1976, nr 1.

P. De Haan, De wetontwerpen inzake de grondpolitiek—Redactie, Wijziging in de redactie—J.M. Polak, De Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland—G.W. Mortier, Openbare alimentatiediscussie SOGM—R.L. Drilmsa, Ook bagatelzaken?—N.J.P. Giltay Veth, Damhoff/De Saat: J.C. van Oven en F.J. de Jong—W. Snoijink, De vaststelling door de rechter van het tijdstip van ontruiming in het nieuwe huurrecht—Rechtspraak.

Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie.

Jg. 106, 13 dec. 1975, nr 5329.
Jb. Zeijlemaker Jzn., De structuur van de onderneming: nieuwe aspecten—H.F.M. Tijthoff: Enige praktische wenken in het kader van de informatievoorziening voor de individueel werkende notaris—G.H.A. Schut, Overzicht der Nederlandse rechtspraak, verbintenissenrecht—Witte Kamerstukken—Rechtsvragenrubriek.

Jg. 106, 20-27 dec. 1975, nr 5330.

A.L. Croes, Een omstrede voorrang—H.P. Helleman, Algemeen privilege contra fiduciaire eigendom—O.K. Brahn, Onderschrift bij het artikel van mr. H.P. Helleman—J.M. Polak, De stichting tot bevordering der notariële wetenschap en een jubileumboek over de toekomst van het Latijnse notariaat—G.H.A. Schut, Overzicht der Nederlandse rechtspraak, Verbintenissen.

Rechtsgeleerd Magazijn Themis 1975.

1975, nr. 6.
Redactionele kanttekeningen—Juridische feestbundels—J.Th. Smalbraak, Mandeligheid. Een oude maar niet verouderde rechtsfiguur—Boekbeschuwingen.

Ars Aequi.

Jg. XXIV, 11 dec. 1975.
Ong. Sien Hien, Over legitimiteit—J.W. d'Hane, Ars Longa vita brevis, Joël Emanuel Goudsmit—Rechtsvragen—Boek-aankondigingen—Tijdschriften—Witte stukken—Wetgeving: J.A. Borman, Rechtspraak bij de Raad van State—Jurisprudentie—Register 1975.

Advocatenblad.

Jg. 55, dec. 1975, nr 10.
Redactie, De kentering van het getij—J.A.E. Van der Does, Nog geen eindbeslissingen—P.J. Baauw, Raadsman in kritieke fase—J.N. Jacobsen Jensen, Association Internationale des Jeunes Avocats—P. Humblet, Brusselse bezwaren tegen Nederlandse vestigingen (2)—L. Hardenberg, International Bar Association Section on Business Law—Het woord is aan de lezer—Uit de algemene raad—Mededelingen.

Tijdschrift voor Europees en Economisch Recht. (S.E.W.)

Jg. 23, dec. 1975, nr. 12.
Berichten van de redactie—O. Scheltema-de Nie, Samenvatting van de in SEW gepubliceerde uitspraken van het College van Beroep voor het Bedrijfsleven, jaargangen 1969 t/m 1974.

Maandblad voor Ondernemingsrecht.

Jg. 18, dec. 1975, nr 12.
M.J.A. van Mourik, De geblokkeerde aandeelhouder en het (komend) erfrecht—V.A.M. van der Burg, Ontbinding van de n.v. op grond van gewichtige redenen—C.W.A.; Timmermans, Het gewijzigde statuut voor de Europese N.V.—B.J. Udink, De gedrags- en beroepsregels voor de register-accountant—Actualiteiten—Fiscaal rechtspraakoverzicht—Boekbespreking—Rectificatie.

Data Juridica.

Jg. 3, dec. 1975, nr 12.
Algemeen—Rechtstheorie—Rechtsfilosofie—Auteursrecht—Belastingsrecht—Bestuursrecht—Burgerlijk procesrecht—Rechtspleging—Burgerlijk recht—Economisch recht—Europees recht—Handelsrecht—Ondernemingsrecht—Internationaal recht—Sociaal recht—Staatsrecht—Strafrecht—Verkeersrecht—Varia.

De Gerechtsdeurwaarder.

Jg. 85, dec. 1975, nr 10.
K.C. van der Mije Jzn, Rechtshulp—C.A.M. Nieuwenhuis, De rechtspositie van de Duitse gerechtsdeurwaarders—W.L.H. van Bremen, Van het hoofdbestuur—P.D. Verburg—Een fout in de uitleveringsprocedure—Examenopgave kandidaat-deurwaarder 1975—F.D. Verburg, Militaire- of burgerrechter?—P.A. Neve, Uit het Staatsblad, C.A.M. Nieuwenhuis, Van de deurwaarders.